

Elina Mikkola

“TÄYDEMPÄÄ ELÄMÄÄ”

Vanhemmuus vanhempien konstruoimana.

Varhaiskasvatustieteen pro

gradu -tutkielma

Kevät 2015

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

Tiivistelmä. Mikkola, Elina. 2015. "TÄYDEMPÄÄ ELÄMÄÄ" Vanhemmuus vanhempien konstruoina. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. 73 sivua + liite.

Vanhemmuudella voidaan viitata moneen asiaan. Tutkimusta on tehty siitä jo kauan ja monella tavalla, keskittyen esimerkiksi vanhempien toimintaan, ympäristöön, genetiikkaan tai siihen, miten lapsi kokee vieraan ympäristön (Collins, Maccoby, Steinberg, Hetherington & Bornstein 2000, 218). Uudemmissa tutkimuksissa on keskitytty usein johonkin spesifimpään vanhemmuuteen vaikuttavaan asiaan, kuten vaikkapa ADHD-lapsen vanhemmuuteen. Tässä työssä ääni annettiin vanhemmalle.

Tutkimukseni mielenkiinnon kohteena oli vanhemmuus vanhempien näkökulmasta. Tutkin sitä, millaisena vanhemmat näkevät oman vanhemmuutensa. Tarkemmin olin kiinnostunut siitä, millaisia diskursseja ja subjektipositioita varhaiskasvatusikäisten lasten vanhempien tuottamista kirjoitelmista oli löydettävissä.

Keräsin aineistoksi kirjoitelmia. Tutkimusaineistoni koostui kahdestakymmenestä vanhempien kirjoitelmasta. Aineistoani lähestyin diskurssianalyysillä, jossa teoreettis-metodologisena viitekehyksenä on sosiaalinen konstruktionismi.

Tutkimuksen tuloksiksi hahmottui kuusi vanhemmuuden diskurssia: normipuhe, prosessipuhe, tavoitetietoisien vanhemmuuden diskurssi, huolipuhe, voimaannuttavan vanhemmuuden diskurssi ja kiintymyspuhe. Normipuheessa vanhemmuus on odotusten mukaista ja luontevaa. Prosessipuheessa vanhempi uusintaa omien vanhempiensa vanhemmuutta ja kehittää niiden perusteella omaansa tähän aikaan sopivaksi. Tavoitetietoisessa diskurssissa vanhempi on asettanut vanhemmuudelleen useita tavoitteita, joita hänen tulee vanhempana saavuttaa. Huolipuheessa vanhempi on epävarma vanhempana toimimisessa ja pitää sitä vaativana. Voimaannuttavan vanhemmuuden diskurssissa vanhempi ihailee ja myötäelää lapsuutta. Samalla vanhemmuudesta rakentuu merkittävä osa elämää. Kiintymyspuheessa vanhempi on läsnä ja haluaa suojella lasta.

Jokaisessa edellä mainitussa diskurssissa vanhempi asettui subjektipositioon. Nimesin positiot seuraavasti: ajautuja-, tiedostava, suorittaja-, huolehtija-, saaja- ja kiintynyt vanhempi. Ajautujavanhempi on tyypillisinä pitäminään elämänvaiheiden kautta päätynyt vanhemmaksi. Tiedostava vanhempi kyseenalaistaa ja prosessoi omaksumaansa tietoa ja omia kokemuksiaan ja toteuttaa vanhemmuuttaan niiden pohjalta. Suorittaja-vanhempi keskittyy tavoittelemaan vanhemmuudelleen asettamia monenlaisia tavoitteita. Huolehtija-vanhemmalle kohdistuu ulkopuolelta vaatimuksia ja vanhemmuudesta suoriutuakseen on hänen huolehdittava useista asioista. Saaja-vanhemmalle vanhemmuus on voimavara. Kiintynyt vanhempi puolestaan toteuttaa vanhemman velvollisuuksiaan mielihyvin, omasta tahdostaan ja halustaan.

Asiasanat: Vanhemmuus, kasvatustieteet, vanhemmuustyylit, diskurssianalyysi

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 VANHEMMUUS	7
2.1 Mitä vanhemmuus on?	7
2.2 Vanhemmaksi tuleminen	10
2.3 Vanhemmuus muutoksessa – vanhemmuuden haasteet	11
3 VANHEMMUUS KASVATUSTYÖNÄ	16
3.1 Vanhempien kasvatuservat ja -uskomukset	16
3.1.1 Kasvatuservat	17
3.1.2 Uskomukset	18
3.1.3 Kasvatustietoisuus	21
3.2 Vanhemmuustyylit ja kiintymyssuhde	22
3.2.1 Autoritaarinen vanhemmuus	24
3.2.2 Auktoritatiivinen vanhemmuus	25
3.2.3 Salliva vanhemmuus	27
3.2.4 Laiminlyövä vanhemmuus	28
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	30
4.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset	30
4.2 Kirjoitelmat varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmilta	31
4.3 Diskurssianalyysi	33
4.4 Aineiston analyysin eteneminen	35

5 MISTÄ ON VANHEMMUUS TEHTY?	38
5.1 Vanhemmuuden diskurssit	38
5.1.1 Normipuhe	39
5.1.2 Prosessipuhe	40
5.1.3 Tavoitetietoinen vanhemmuus -puhe	42
5.1.4 Huolipuhe	44
5.1.5 Voimaannuttava vanhemmuus -puhe	46
5.1.6 Kiintymyspuhe	47
5.2 Vanhemmuuden subjektipositiot	48
5.3 Vanhemmuuden diskurssien ja subjektipositioiden yhteenvetoa	51
6 POHDINTA	
6.1 "Välillä tietenkin rankkaa, mutta myös hyvin palkitsevaa"	53
6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	59
6.3 Tutkimustulosten soveltaminen ja hyödyntäminen sekä jatkotutkimushaasteita	62
LÄHTEET	64
LIITE 1	73

1 JOHDANTO

Tiikeriäiti, curling-vanhemmat, vapaa kasvatus. Saatavilla on nykyisin lukematon määrä erilaisia ohjeita ja mielikuvia oikeanlaisesta vanhemmuudesta. Tietoisuus ja valvettuneisuus vanhemmuudesta ja lasten kasvattamisesta onkin lisääntynyt. Kuitenkin mitä hajanaisemmaksi eri kasvatusajattelun malleja tarjoava kulttuuri muodostuu, sitä tärkeämmäksi muodostuu yksilön oma kasvatustietoisuus (Poikolainen 2002, 113). Kaikkia ohjeita on mahdoton noudattaa. Valtavasta informaatiotulvasta on poimittava oma tapa ja tyyli toimia vanhempana.

Tämän tutkimuksen tehtävänä on selvittää, millaisena vanhemmat itse näkevät oman vanhemmuutensa. Tällainen tieto edistää kasvatuskumppanuuden (ks. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31) toteutumista, koska tieto auttaa varhaiskasvatuksen ammattilaista tukemaan paremmin vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Oman kasvatustoiminnan pohtiminen saattaa paljastaa tai kirkastaa oleellisia asioita, mitkä heijastuvat käytännön toimintaan. Vanhempi kasvattaa aina, vaikka ei tietoisesti pohtisi sitä tai edes ajattelisi kasvattavansa.

Sanalla vanhemmuus viitataan isänä ja äitinä olemiseen, tapaan, jolla vanhemmat ovat lastensa kanssa auttaakseen heitä kasvamaan (Leinonen 2004, 177). Sitä voidaan tarkastella useista eri näkökulmista. Vanhemmuuden tutkimusta onkin tehty paljon ja erilaisista teoreettisista viitekehyksistä. Tässä tutkimuksessa vanhemmuutta

lähestytään diskurssianalyysin viitekehystä ja aineisto on vanhempien itsensä konstruoima. Aineiston muodostaa 20 vanhemman kirjoitelmaa, joissa he pohtivat annettujen kysymysten pohjalta omaa vanhemmuuttaan. Tällä tavalla aineisto vanhemmuuden tutkimiseen on vanhempien itsensä tuottamaa, ei ulkopuolisen tutkijan havaintoihin tai tutkijan muotoilemaan kaavakkeeseen perustuvaa. Tutkimuksen teoriataustan muodostavat kasvatusarvot ja -uskomukset, vanhemmuustyylit sekä kiintymyssuhde.

Tutkimuksen aihe valikoitui oman mielenkiintoni perusteella. Työssäni perhetyön perheohjaajana näin vanhempien resurssit, lisääntyneet haasteet ja paineet, tukiverkostojen tarpeen, mutta myös vanhemmuuden ilon sekä kasvatuksen institutionalisoitumisen vaikutukset. Vanhemmat toivoivat keskusteluapua vanhemmuuteen ja lasten kasvatukseen sekä hoitoon liittyen.

2 VANHEMMUUS

Vanhemmuutta on lähestytty esimerkiksi kasvatustyylien, kasvatuskäytäntöjen tai vanhemmuuteen liittyvien uskomusten kautta. Tässä luvussa määritellään vanhemmuutta ja tarkastellaan vanhemmaksi tulemistä, vanhemmuuden muuttumista sekä siihen liittyviä haasteita.

2.1 Mitä vanhemmuus on?

Vanhemmuus voidaan jakaa biologiseen, sosiaaliseen, psykologiseen ja juridiseen vanhemmuuteen (Huttunen 2001). Kaikki mainitut vanhemmuudet voivat ydinperheessä olla samoissa ihmisissä, mutta uusperhekuvioiden kautta lapsella voi myös olla esimerkiksi useita isiä, joilla voi olla eri rooleja ja jotka voidaan nimetä biologiseksi, juridiseksi, sosiaaliseksi ja psykologiseksi isäksi. Tarkastelen näitä seuraavaksi tarkemmin.

Biologisella vanhemmuudella on ollut selvä valta-asema vanhemmuuden määrittelyssä (Huttunen 2001, 59, 65). Arkikielessä äidillä ja isällä tarkoitetaan usein juuri lapsen biologisia vanhempia, joiden sukusoluista lapsi on saanut alkunsa. Biologinen vanhemmuus määrää lapsen geneettisen identiteetin (Gerris 1994, 148). Koska biologinen vanhempi antaa lapselle perimän, vaikuttaa hän lapseensa koko tämän loppuelämän (Huttunen 2001, 59, 65).

Juridisella vanhemmalla tarkoitetaan lapsen oikeudellista ja laillista vanhempaa. Hänelle on yhteiskunnassa lakiin kirjattuja lapsen liittyviä oikeuksia ja velvollisuuksia. (Huttunen 2001, 60, 65). Lain mukaan lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Heidän tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Tähän sisältyy lapsen hyvä hoito ja kasvatusta, lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito, myönteiset ja läheiset ihmissuhteet sekä turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö. (Lastensuojelulaki 2007, 2 §, Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983, 1 §, 4 §). “Lasta tulee kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. Lapsen itsenäistymistä sekä kasvamista vastuullisuuteen ja aikuisuuteen tulee tukea ja edistää.” (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983, 1 §.)

Sosiaalisella vanhemmuudella tarkoitetaan lapsen kanssa asumista, arjen jakamista hänen kanssaan ja hoivan, huolenpidon ja ajan antamista lapselle (Huttunen 2001, 62, 65). Sosiaalinen vanhempi ja lapsi jakavat yhteisen kodin. Sosiaaliseen vanhemmuuteen kuuluu myös julkinen esiintyminen lapsen kanssa erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa, joissa ulkopuoliset pitävät aikuista lapsen vanhempana (Huttunen 2001, 62, 65). Gerrisin (1994, 149) mukaan sosiaalisen vanhemmuuden kautta määräytyy lapsen sosiaalinen identiteetti eli yhteiskunnan ja ryhmän jäsenyyteen liittyvät piirteet ja oikeudet. Sosiaalisen vanhemman kautta lapsi saa kansallisen identiteetin ja kansalaisuuden.

Psykologinen vanhemmuus puolestaan liittyy niihin vanhemman piirteisiin, jotka tukevat lapsen psykologista identiteettiä älyllisesti, sosiaalisesti, moraalisesti ja fyysisesti (Gerris 1994, 149). Sillä tarkoitetaan vanhemmuuden tunnepohjaista,

kiintymykseen perustuvaa puolta. Psykologinen vanhempi haluaa hoivata, suojella, auttaa, tukea, olla lähellä ja viettää aikaa yhdessä. Tällaisen vanhemman ja lapsen välille on muodostunut läheinen ja vastavuoroinen suhde. Lapsi kokee turvallisuutta ja luottamusta, vanhempi olevansa tarpeellinen ja tärkeä sekä molemmat kokevat aitoa iloa ja tyydytystä vuorovaikutteisesta yhdessäolosta. (Huttunen 2001, 64–65.) Psykologinen vanhemmuus on siis suhde, joka rakentuu kiintymykselle ja vuorovaikutukselle (Hirsjärvi & Huttunen 1995, 49). Huttusen (2001, 64–65) mukaan psykologinen vanhempi on viisas kasvattaja, joka arvostaa lasta ja on kiinnostunut hänen ajatusmaailmastaan. Voi myös olla niin, että perheen ulkopuolinen henkilö on lapsen tärkein turvallisuuden lähde (Sinkkonen 2004, 1870) eli psykologinen vanhempi.

Erään määritelmän mukaan vanhemmuus voidaan jakaa perushuolenpitoon, turvallisuuden varmistamiseen, oppimisen tukemiseen, ohjaukseen ja rajojen asettamiseen sekä emotionaalisen lämmön, vakauden ja jatkuvuuden tarjoamiseen (Lapsen hyvän kasvun... 2007, 12–13). Vanhemmuuden voikin tiivistetysti sanoa olevan lapsen fyysisen ja psyykkisen kehityksen tukemista (Hall 2008, 1–2). Tarkempaa määrittelyä varten Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymässä kehitettiin vuonna 1999 Vanhemmuuden roolikartta®. Sillä pyrittiin jäsentämään vanhemmuuden sisältöä mahdollisimman selkeästi ja luontevasti. Roolikartassa vanhemmalle on nimetty viisi keskeistä osa-aluetta, pääroolia, joissa jokaisessa on 4–9 alaroolia. Pääroolit ovat ihmissuhdeosaaja, rajojen asettaja, huoltaja, rakkauden antaja ja elämän opettaja. (Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä.)

Vanhemmuuden roolit painottuvat lapsen tarpeiden mukaan eri tavoin eri kehitysvaiheissa. Lisäksi siihen, mikä on optimaalisinta vanhemmuutta, vaikuttavat lapsen ominaisuudet ja kasvuympäristö (Leinonen 2004, 188). Vanhemmuuden tulisikin sopia yhteen lapsen ominaisuuksien kanssa, sillä erilaiset lapset hyötyvät erilaisesta kasvatuksesta (Aunola 2005, 364). Joitakin yhteisiä piirteitä voidaan kuitenkin nimetä. Valkonen (2006) kysyi viides- ja kuudesluokkalaisten lasten käsityksiä hyvästä vanhemmasta. He pitivät tärkeänä sitä, että vanhempi painottaa lapsen parasta, pitää lapsesta huolen, on kiva, asettaa rajoja, kasvattaa ja elää kunnollista elämää. Perälä-Littusen (2004) tutkimuksessa 15–94-vuotiaiden suomalaisten käsitykset hyvästä vanhemmuudesta ovat samansuuntaisia.

Tutkimuksen mukaan hyvä äiti rakastaa lastaan, saa pidettyä hänet kurissa, kuuntelee ja neuvoo häntä sekä on kärsivällinen. Saman tutkimuksen mukaan hyvällä isällä on aikaa lapselleen. Hän neuvoo, kuuntelee ja rajoittaa lastaan, mutta ei ole ankara kurinpitäjä. (Perälä-Littunen 2004.)

2.2 Vanhemmaksi tuleminen

Nykytiedon valossa jo raskausaika on tärkeää aikaa äidiksi ja isäksi kasvulle. Prosessi alkaa jo ennen lapsen syntymää. Lapseen muodostuu suhde ja hänestä aletaan tuntea vastuuta jo raskausaikana. Naisen kasvu äidiksi on fyysinen ja emotionaalinen sekä biologinen muutos. Miehen kasvu isäksi on emotionaalinen ja sosiaalinen prosessi; isällä ei ole valmista paikkaa perheessä, vaan miehen on löydettävä oma roolinsa ja tehtävänsä isänä. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena 2004, 83.) Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 113–114) mukaan oma kokemushistoria, lapsuus, kulttuurinen tausta ja suvun perinteet vaikuttavat tiedostetusti tai tiedostamatta siihen, miten vanhemmat toimivat vanhempina ja minkälaisia kasvattajia he ovat omille lapsilleen.

Vanhemmaksi tulemisen kokeminen vaihtelee. Alexanderin ja Higginsin (1993) tutkimuksen mukaan tuoreiden vanhempien minäkuva on riippuvainen sekä siitä, miten se vastaa omia toiveita (ideaaliminä), että myös siitä, millaista vastuuta puoliso heille asettaa (tavoiteminä). Itsensä tunteminen osaksi "tiimiä" saattaa helpottaa muutosta, vaikka vanhemmaksi tuloon liittyy huolia, muutoksia ja stressiä (Don, Biehle & Mickelson 2013, 1132). Johanna Mykkänen (2010) tutki väitöskirjassaan isyyttä ja isäksi tuloa. Isäksi tulon tarinoita löytyi kolmenlaisia. Normitarinassa isä oli suunnitellut ja reflektoinut omaa elämänsä kulkuaan ja valintojaan ennen päätöstä lapsen hankkimisesta. Useimmat normitarinan miehet pitivät isäksi tuloa tavoitteena, johon tulee pyrkiä tietyssä elämänvaiheessa, "tietyin ominaisuuksin ja puittein varustettuna". Tahtotarinessa isä oli intensiivisesti tahtonut ja aikonut tulla isäksi. Isäksi tuloa arvostettiin muita ihmissuhteita ja päämääriä enemmän. Kolmannessa tarinassa, selviytymistarinassa, isäksi tuloa edelsi kriisi. Tarinan isät sopeutuivat

tapahtuneeseen ja selvisivät, vaikka elämä ei edennyt suunnitellusti. (Mykkänen 2010, 123–124.)

Äidiksi kasvetaan suhteessa lapseen, ammattilaisiin, kumppaniin ja toisiin naisiin sekä lisäksi imemällä oletuksia siitä, mikä on äiti (Vuori 2001, 347). Myös isyyden voi ajatella kehittyvän näin. Pancer, Pratt, Hunsberger ja Gallant (2000) tutkivat tulevien vanhempien (69 kanadalaisparia) odotuksia vanhemmuudesta. Tutkimuksessa naiset, joiden odotukset olivat monitahoisia, osoittivat parempaa sopeutumista lapsen syntymän jälkeen verrattuna naisiin, joiden odotukset olivat yksinkertaisempia. Muutosta vanhemmaksi tulemisesta edistää siis realistisempi ennakkokäsitys tulevasta muutoksesta. Ennakointi nousi esiin jo Mayn vuoden 1982 tekemässä tutkimuksessa. Sen mukaan miesten valmiutta isyyteen edisti paitsi tunne parisuhteen pysyvyydestä ja suhteellinen taloudellinen varmuus, myös aikomus isäksi ryhtymisestä jossakin kohtaa elämässään sekä lapsettoman ajan loppumisen tiedostaminen parisuhteessa. Delmore-Ko, Pancer, Hunsberger ja Pratt (2000, 636) toteavat, että ihmiset, joilla on realistiset odotukset ja tunne tilanteen hallinnasta, kykenevät kamppailemaan stressiä vastaan tehokkaammin, ovat vähemmän herkkiä masentumaan ja tuntevat enemmän itsevarmuutta. He tutkivat 73 ensimmäistä lastaan odottavaa kanadalaisparia. Naisia huolestutti, miten he selviytyvät välittömistä fyysisistä ja emotionaalisisista vaatimuksista lapsen saamiseen liittyen, miehiä ajattelivat enemmän roolejaan tulevaisuudessa kouluikäisen lapsen ja nuoren opastajina ja opettajina. (Delmore-Ko ym. 2000, 636.) Tämä kahtiajako paljastaa erilaiset käsitykset vanhempien rooleista. Äitien ja isien roolien voi kuitenkin sanoa lähentyneen toisiaan, kuten seuraavassa käy ilmi.

2.3 Vanhemmuus muutoksessa – vanhemmuuden haasteet

Se, mitä hyvä vanhemmuus kulloinkin merkitsee, ei ole itsestään selvä tai muuttumaton funktio, vaan diskursiivisesti syntynyt, erilaisissa valtakamppailuissa muotoutunut käytäntö (Jokinen 2005, 127). Perinteisessä vanhemmuuden roolijaossa biologia määrää isyyttä ja äitiyttä ja äiti nähdään yliverlaisena vanhempana.

Kiintymyssuhde ja varhainen vuorovaikutus nähdään vain äidin ja lapsen välisenä. Näin vain äiti pääsee aidosti sisälle lapsen maailmaan (Huttunen 2001, 176). Voidaankin puhua mieselättäjyydestä ja kotiäitiydestä. Äidit ja isät tekevät siis eri asioita. Vanhemmuus on kuitenkin muuttunut.

1960-luvulla kehittyi tasa-arvon nimissä ajatus *jaetusta vanhemmuudesta* eli miesten osallistumisesta lastenhoitoon ja kotitöihin (Vuori 2001, 126). Ensisijaisena tavoitteena tässä vanhemmuuden jakamisessa äidin ja isän kesken oli vaikuttaa naisten mahdollisuuksiin työelämässä ja koulutuksessa. Vähitellen heräsi myös ajatus, että miesten uusi rooli perheenisinä olisi tärkeää myös heille itselleen ja lapsille. Jotta lapsista voisi kasvaa sukupuolirooleiltaan joustavia ja tasavertaisia aikuisia, tuli heidän saada monipuolinen roolimalli sekä isältä että äidiltä. (Varjonen 2011, 63, Vuori 2001, 126.) Tätä näkökulmaa toi esille myös sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa toiminut isätoimikunta, jonka mukaan imetystä lukuun ottamatta ei ollut mitään biologisia perusteita pitää äitiä ja isää eriarvoisina vanhempina, vaan ”molempia vanhempia tyydyttävällä tavalla oikeudenmukaisesti jaettu vastuu arjesta tekee vanhemmista tasavertaiset” (Isätoimikunnan mietintö 1999, 38). Jaettuun vanhemmuuteen sisältyykin ajatus, että vanhemmuus on opittavissa olemalla läsnä ja hoivaamalla lasta. Kun molemmat vanhemmat osallistuvat kaikkeen ja isä on äidin rinnalla tasavertainen hoivaaja, on vanhemmuus jaettua, tasa-arvoista vanhemmuutta. Miesten kannalta jaettu vanhemmuus merkitsee lapsen elämästä osalliseksi pääsemistä (Huttunen 2001, 176).

Tutkimuksissa jaettu vanhemmuus (engl. esim. *co-parenting*, *shared parenting*, *parenting alliance*) nähdään kahdenvälisenä ja kaksisuuntaisena prosessina (van Egeren & Hawkins 2004, 168). Se edellyttää molempien vanhempien aktiivista toimintaa ja tämä toiminta samanaikaisesti sekä vaikuttaa toiseen vanhempaan että siihen on vastavuoroisesti jo vaikuttanut toisen vanhemman toiminta. Jaettu vanhemmuus on siis aikuisten välinen asia, mutta sen motiivina on lapsi ja lapsen hyvinvointi (Margolin, Gordis & John 2001, 4). Todellinen jaettu vanhemmuus on Margolinin ym. (2001, 3) mukaan toinen toisensa auttamista, toisen vanhemman auktoriteetin tukemista ja keskinäisen kunnioituksen sekä kiintymyksen osoittamista. Feinberg (2002, 173) nimeää jaettuun vanhemmuuteen neljä tekijää: toisen vanhemman vanhemmuuden tukeminen, vanhempien yksimielisyys lasten

kasvatukseen liittyvissä asioissa, vanhemmuuteen liittyvän työn jakaminen sekä perheen johtaminen yhdessä. Kwonin, Hanin, Jeonin ja Binghamin (2013) tutkimuksessa taaperoikäisten lasten äidit ja isät näyttivät siirtyvän perinteisistä sukupuolirooleista kohti jaettua vanhemmuutta. Äidillä ja isillä oli usein samantasoinen ymmärrys lapsen kehityksellisistä tarpeista, he jakoivat huolensa lapsensa käyttäytymisestä, raportoivat samanlaisia syitä vanhemmuuden haasteille ja myös samanlaisia strategioita haasteiden käsittelemiseen. Jotkut isät tosin kertoivat lapsista huolehtimiseen liittyvistä arjen vaikeuksista ja vähäisemmästä kompetenssista verrattuna äiteihin. Myös Summersin, Bollerin, Schiffmanin ja Raikesin (2006) tutkimuksessa kaksivuotiaiden lasten isät näyttivät omaksuneen uudet roolit. Mielenkiintoista oli se, etteivät he kuitenkaan hylänneet tai muuttaneet vanhoja rooleja.

Parhailtaan on käynnissä vanhempainvapaiden uudistus, jonka kautta isien halutaan osallistuvan lasten kotihoitoon enemmän. Jaettu vanhemmuus halutaan käytäntöön jo lakitasolla. Jaettu vanhemmuus nähdään siis tavoittelemisen arvoisena. Vuoden 2008 tasa-arvobarometrin mukaan lähes 90 prosenttia vastanneista sekä naisista että miehistä ajatteli, että miesten tulisi osallistua nykyistä enemmän lastensa hoitoon ja huolenpitoon (Nieminen 2009, 19). Vanhempien kokemus on, että käytännön tasolla vanhemmuuden tasavertaiseen jakamiseen on vielä matkaa. Naiset tekevät valtaosan kotitaloustöistä. Ero naisten ja miesten kotitöihin käyttämässä ajassa on kuitenkin kaventunut 2000-luvulla. Naiset ovat vähentäneet kotitöiden tekemistä ja miehet lisänneet. (Tilastokeskus 2011, 1.) Vanhemmuuden jakaminen voi saada sysäyksen myös perheen sisäisestä kriisistä. Böökin (2001) tutkimuksessa työttömien isien yksi valtakurssi oli uudenlainen osallistuvampi isä. Isä toimi kotivanhemmuuteen liittyvien kulttuuristen odotusten mukaisesti; hän viihtyi lasten kanssa ja teki kotitöitä. (Böök 2001, 119–120.)

Vanhemmuuteen vaikuttavat myös ympäröivä yhteiskunta ja yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset. Nyky-Suomessa suurten ikäluokkien jälkeen lasten määrä on vähentynyt ja vähenee edelleen, koska synnytysikään tulevat ikäluokat ovat edeltäjiään vähän pienempiä (Stakes 2007, 11). Myös lapsiperheiden määrä ja osuus on vähentynyt, koska kaikkiin perheisiin ei synny lapsia. Lisäksi äidit ovat iältään vanhempia edelliseen sukupolveen verrattuna. Silti vain yksi lapsi kymmenestä jää

perheensä ainokaiseksi. Toisaalta vanhempien erilleen muuton kokoneiden lasten määrä on kasvanut. Perhemuotoja ja perhearvoja on monenlaisia avioerojen, uusperheiden ja myös maahanmuuton seurauksena. Kaupungeissa lasten määrä on kasvanut koko väestön kaupungistumisen myötä. Lapsiperheissä tuloerot ovat kasvaneet (Stakes 2007, 274) ja ahtaasti asuminen on niissä yleisintä (Karvonen, Moisio & Simpura 2009, 23). Kaupungistumisesta kertoo sekin, että nuoret perheet ovat asettuneet entistä kauemmaksi isovanhemmista. (Stakes 2007, 33, 56–58, 77.) Suhteet sukulaisiin ja erityisesti isovanhempiin kuitenkin lisäsivät perheiden hyvinvointia ja auttavat arjessa (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 43). Vallalla voi sanoa olevan sekä perheyhteisöä korostava familistinen perhemalli että yksilöllisyyttä korostava individualistinen malli (Kemppainen 2001, 15). Yksilöllisyys voidaan ymmärtää myös niin, että yksilön on selvitettävä yksinään. Tällöin yksilöllisyys on muuntunut erillisyydeksi, jolloin tukiverkot puuttuvat.

Vanhempien kasvatustoiminta tapahtuu aina osana perhe-elämän kokonaisuutta. Vanhemmuuden kehittymistä ja ilmentymistä säätelevät perheen elinolosuhteet ja monet yksilölliset tekijät perheen kontekstissa. (Hämäläinen 1987, 25.) Perheillä onkin myös sisäisiä haasteita. Vanhemmuuteen vaikuttavat vanhempien tiedollisten, taidollisten ja persoonallisten piirteiden lisäksi käytössä olevien voimavarojen ja stressitekijöiden tasapaino (Leinonen 2004, 188). Merkittävimpiä länsimaisten perheiden päivittäin kohtaamia haasteita ovat esimerkiksi ajan puute ja perhe-elämän sovittaminen muun elämän vaatimuksiin (Rönkä & Korvela 2009, 96–97). Kiireiset työvuodet ja kodin hankintaan liittyvät taloudelliset paineet ajoittuvat samaan aikaan, kun lapset ovat pieniä. Vanhemmat miettivät, miten jakaa kotitöihin, harrastuksiin ja ystävyysuhteiden ylläpitämiseen sekä perheen kanssa olemiseen kuluva aika. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 39.) Työtunnit kasautuvat lapsiperheisiin ja erityisesti pienimpien lasten isille. Jos äiti on kotona hoitamassa lapsia, isän on ansaittava enemmän. (Kinnunen & Mauno 2002, 100.) Samalla jaetun vanhemmuuden uudet roolit saattavat hämmentää.

Suomessa uudeksi ilmiöksi on tullut huoli työn jatkuvuudesta. Työmarkkinat ovat muuttuneet epävarmoiksi ja pätkätyöt ovat yleistyneet. Samalla yhä vähemmällä henkilökunnalla tehdään tiukentuneiden aikataulujen tahdissa töitä. Taloudella on suuri valta. Toinen suuri muutos on globalisaatio. Sen myötä työmarkkinat ovat

muuttuneet ja joustavuuden vaatimukset ovat kasvaneet kansainvälisillä markkinoilla. Työtä tehdään yli aikaerorajojen ja tuotantoa siirretään halvempien tuotantokustannusten maihin. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 52.)

Vanhemmuuden velvoitteisiin vastaamiseksi tarvitaan nykyään sekä psyykkisiä, sosiaalisia että taloudellisia resursseja (Korhonen 2002, 66). Yhteiskunta voi asumisen, työllisyyden, toimeentulon ja ympäristön tarjoamien resurssien kautta tukea väestön hyvää elämänlaatua (Vaarama, Moisio & Karvonen 2010, 281). Perheissä, joissa on heikot psyykkiset voimavarat, sosiaalista eristäytyneisyyttä tai taloudellista köyhyyttä, ei selvitäkään ilman yhteiskunnan vahvaa tukea (Korhonen 2002, 66). Valitettavasti valtion säästötoimenpiteet näkyvät lapsissa, sillä lapsuuden olosuhteilla ja kansantalouden menestyksellä on todettu olevan vahva yhteys (Bardy 2009, 239). Yhteiskunnan taloudellinen tilanne, työllisyyden heikkeneminen ja määräaikaiset työsuhteet heijastuvat siis vanhemmuuteen (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 111). Vanhemman ja lapsen välinen suhde, vanhemmuus ei olekaan erillään muusta elämästä, vaan osa perheen ja sen jäsenten koko elämänpiiriä (Hämäläinen 1987, 25).

3 VANHEMMUUS KASVATUSTYÖNÄ

Vanhemmuuteen liittyy keskeisesti lapsi ja lapsen kasvattaminen. Jokainen vanhempi toteuttaa tätä kasvatustyötä omana itsenään ja omien kasvatuservojensa ja -uskomustensa mukaisesti. Voidaan myös puhua vanhemmuustyyleistä, joihin on sisällytettävissä lapsen ja vanhemman väliset eri kiintymyssuhdetyypit.

3.1 Vanhempien kasvatuservot ja -uskomukset

Vanhempi on kasvattaja. Kasvatuksessaan hän välittää kasvatettavalleen sitä, mitä itse kokee arvokkaaksi (Värri 2004, 29). Arvojen lisäksi kasvatuksessa heijastuvat kasvattajan uskomukset eli käsitykset siitä, miten “kuuluu” toimia. Kaikkea kasvatustoiminnan taustalla vaikuttavaa ja myös sen laatua määrittävää voidaan kokoavasti nimetä kasvatustietoisuudeksi (Hämäläinen 1987, 23).

3.1.1 Kasvatusarvot

Ihmisen ajattelu ja toiminta suuntautuvat kohti jotakin päämäärää, jota ihminen pitää hyvänä ja siksi arvostaa (Airaksinen 1994, 29). Tällaisia käsityksiä hyvänä pidettävistä päämääristä ja myös toimintatavoista eli käsityksiä siitä, mikä on arvokasta, sanotaan arvoiksi. Arvot toimivat tavallaan standardeina toimintaa suunniteltaessa ja arvioitaessa, koska niiden avulla perustellaan käyttäytymistä ja mielipiteitä. (Poikolainen 2002, 85). Arvot toimivat myös valintakriteereinä. Sitä, minkä toteuttamista varten jokin viime kädessä tapahtuu, sanotaan arvoksi (Hirsjärvi & Huttunen 1995, 64).

Arvot liittyvät siis siihen, mitä tavoitellaan. Ne voidaan jakaa *itseisarvoihin*, joita arvostetaan päämääränä sinänsä ja *välinearvoihin*, jotka edistävät itseisarvoja (Airaksinen 1994, 30). Toisaalta käytännön tilanteissa voidaan puhua myös *sisäisistä arvoista*, jotka ovat puhujan omia arvoja ja sen vastakohtasta eli *ulkoisista arvoista*, joista voidaan puhua niitä arvostamatta. Itseisarvolle on ominaista, ettei sitä tavoitella suoraan ja tarkoituksellisesti, vaan se koostuu pienemmistä päämääristä. Nämä pienemmät päämäärät ovat sisäisiä arvoja, joiden kautta tavoitellaan ja joihin satunnaisesti liittyy ulkoisia arvoja. (Airaksinen 1994, 31, 35.) Arvot saattavat pysyä kauan muuttumattomina ja sitten muuttua yhtäkkisesti (Hirsjärvi & Huttunen 1995, 67). Niiden muotoutuminen onkin prosessi, johon saadaan aineksia monista lähteistä (Poikolainen 2002, 85).

Arvot ovat oleellinen osa kasvatusta. Arvot ovat kaikessa kasvatuksellisessa päätöksenteossa ratkaisujen taustalla (Poikolainen 2002, 85). Värrin (2004, 26) mukaan kasvatusta ei voi edes määritellä viittaamatta arvoihin, joita kasvatuksessa noudatetaan ja pyritään noudattamaan. Voidaan puhua kasvatuksen arvopohjasta (Ketonen 1989, 43). Arvopohja ja arvot vaikuttavat monella tasolla. Ne sekä näkyvät kasvatustoiminnassa että vaikuttavat kasvatusajatteluun. Arvot näkyvät vanhemman yleisissä kasvatuseriaatteissa, jotka ilmenevät vanhemman asenteina, aikomuksina ja tyypillisinä reaktioina (Aunola 2005, 357). Toisaalta myös kasvatukselle asetetut tavoitteet ilmaisevat, mikä on arvokasta elämässä (Puolimatka 2010, 24). Arvojen toteuttamisen lisäksi kasvatusta on toimintana arvoja luova ja arvoja välittävä (Poikolainen 2002, 85). Kasvatusta ja siihen sisältyvät arvot eivät siis vaikuta vain

tässä ja nyt, vaan myös tulevaisuudessa. Nykyisyydessä vaalitut arvot heijastuvat kasvatettavan tulevaisuuteen (Värri 2004, 23), sillä kodin arvopohjan perusteella lapsi jäsentää kokemuksiaan (Törmä 1996, 124).

Arvot luovat maailmankatsomuksen perustaa ja sisältöä, joten ne antavat suunnan myös kasvamiselle (Ketonen 1989, 40, 43). Kasvattaja ei ehkä aktiivisesti mieti arvojaan arjessa, mutta Puolimatkan (2010, 30) mukaan kasvatustilanteessa ihmisen arvotietoisuus yleensä terävöityy. Nopeasti eteen tulevissa kasvatustilanteissa on otettava kantaa siihen, mitä pitää tärkeänä. Kasvatukseen liittyvät arvot näkyvät esimerkiksi moraalissa, auktoriteetin kunnioituksessa ja yksilöllisyydessä. Ketosen (1989, 41–42) mukaan kasvatusarvoja ovat ihmisyys, elämän kunnioitus, kasvamis- ja oppimisoikeus, vapaus, psyykkinen turvallisuus, solidaarisuus, oikeudenmukaisuus, tasa-arvoisuus ja esteettisyys. Nämä ovat hyvin positiivisia arvoja, mutta on huomattava, että myös esimerkiksi terroristeilla on omat arvonsa, joiden mukaan he kasvattavat ja kouluttavat. Omat ja yhteisön arvot kertovat siitä, mitä pidetään tärkeänä.

Nykyisin vanhemmuus on arvo itsessään. Kodin ja perheen kokeminen tärkeäksi on vahvistunut selvästi (Liikanen 2004) ja perheen arvostus on ollut tasaisessa kasvussa (Lainiala 2010, 57). Perhe on myönteinen asia (Jallinoja 2006, 11). Se merkitsee läheisyyttä, yhdessä olemista ja henkistä tukea (Paajanen 2007, 26). Esimerkiksi Liikasen (2004) tutkimuksessa yhteinen vapaa-aika perheen kanssa koettiin hyvin tai melko tärkeäksi. Lähes puolet Miettisen ja Rotkirchin (2008) tutkimuksen 2673 vastaajasta ennakoivat, että elämä tuntuisi lasten myötä merkityksellisemmältä. Lasten sanottiin edustavan merkittävää mielihyvää ja läheisyyttä. Suhde omaan lapseen nimettiin usein ihmisen läheisimmäksi ihmissuhteeksi. Lapsettomuutta ei pidetty ihanteellisena vaihtoehtona juuri lainkaan. Aineistosta vain neljä prosenttia halusikin olla tai oli lapseton.

3.1.2 Uskomukset

Arvojen lisäksi kasvatuksen taustalla vaikuttavat uskomukset. Uskomuksen määrittäminen on haasteellista, koska uskomuksia on kaikilla elämäalueilla ja ne ovat usein tiedostamattomia ja toisilta perittyjä. Abelson listasi vuonna 1979

uskomusten keskeisiksi piirteiksi seuraavia. Uskomuksen sisältö on tavallisesti hyvin avoin. Käsitykset, väitteet ja säännöt, joista uskomukset rakentuvat, voivat olla erilaisia. Uskomukset sisältävät usein representaatioita vaihtoehtoisista maailmoista, tyypillisesti siitä, millainen maailman pitäisi olla. Lisäksi uskomuksiin todennäköisesti vaikuttavat olennaisesti kansanperinne ja omat kokemukset, reflektointi ja tunteet.

Uskomuksia toistetaan muuttumattomina, jos jokin konflikti tai kriisi ei aseta niitä kyseenalaisiksi (Daly 2003, 777). Uskomukset saattavat siis kumoutua (Kemppainen 2001, 32). Kumoutuminen tai muokkautuminen voi johtua yksilön ja ympäristön välisten vuorovaikutustilanteiden, yksilön omien henkilökohtaisten tulkintojen tai ympäristötekijöiden muuttumisesta (Kemppainen 2001, 35). Kemppaisen (2001) kolmea sukupolvea vertailevassa väitöskirjatutkimuksessa kaikissa sukupolvissa oli toisin toimimista tai muutosta omasta lapsuuden kotikasvatuksesta. Uskomuksia ei silti oltu hylätty tai kumottu, vaan niiden merkitykset ja sisällöt olivat vain hieman muuttuneet. Hirsjärvi ja Perälä-Littusen (2001, 110–111) kansainvälisen tutkimuksen mukaan samaa kulttuuria edustavien uskomukset olivat yleensä samanlaisia ja lasten uskomukset samankaltaisia heidän vanhempiansa kanssa, joten Abelsonin määritelmää mukaillen uskomusten voi sanoa siirtyvän sukupolvelta toiselle. Dalyn (2003, 777) mukaan monet perheessä tehtävät päätökset perustuvat periytyneille uskomuksille.

Uskomusten periytymisestä kertoo myös esimerkiksi Mykkäsen, Hirsjärven ja Laurisen (2001) tutkimus. Tutkimuksessa kysyttiin suomalaispojilta, -isiltä ja -isoisilta kasvatukseen sukupolvi-eroista ja kasvatukseen liittyvistä sanonnoista. Lapsuuden kasvatuskokemuksilla todettiin olevan suuri merkitys kasvatukseen muodostumisessa. Pohjan todettiin muotoutuvan lapsuudessa, mutta uskomusten käyttökelpoisuutta, ajankohtaisuutta ja toimivuutta punnitaan tarkasti ja muutetaan vallitsevan kulttuurin mukaan ja omaan ajatteluun sopivaksi. Hyvät keinot otetaan käyttöön omien lasten kasvatuksessa, mutta huonoiksi koettuja ei hyväksytä osaksi omaa kasvatustajatteluun. (Mykkänen ym. 2001, 384–389.) Uskomukset siis peritään, mutta tarvittaessa niitä muutetaan omien kokemusten perusteella. Uskomusten siirtyminen ei olekaan suoraviivaista, vaan välillistä,

osittaista ja usein tiedostamatonta. (Kemppainen 2001, 32.) Ympäröivän kulttuurin uskomuksia ei siis kopioida suoraan, vaan niistä yksilöt muodostavat omat uskomuskonstruktionsa ympäröivän kulttuurin suuntaisesti (Lightfoot & Valsiner 1992, 395).

Kasvatususkomukset ovat ajattelun tasolla tapahtuvaa prosessointia (Mykkänen ym. 2001, 389). Hirsjärven ja Perälä-Littusen (2001, 110) mukaan monet vanhempien uskomukset liittyvät lasten kehitykseen ja heidän erityisiin kykyihinsä. Rajat ja säännöt nähdään tärkeinä lapsen kehityksen, yhteiskuntaan sopeutumisen ja ihmiseksi kasvun kannalta (Mykkänen ym. 2001, 388). Kemppaisen (2001, 150) väitöskirjatutkimuksessa rajojen, sääntöjen ja kurin kunnioittaminen olivat kolmen sukupolven yhteisiä kasvatususkomuksia. Tärkeäksi koettiin kunnan kansalaiseksi kasvattaminen. Koska uskomukset ovat kasvatusajattelun taustalla, ne ovat myös sidoksissa sekä kasvatusmenetelmien käyttöön (Poikolainen 2002, 42) että hyväksytyyn käytökseen. Dowlingin (2001, 90) mukaan näkemyksiin hyväksytyistä käytöksistä vaikuttavat uskonnon lisäksi kulttuuriset, sosiaaliset ja moraaliset uskomukset. Sillä, millaisia uskomuksia vanhemmalla on, voi olla merkittäviä vaikutuksia. Jos vanhempi uskoo lapsen suoriutuvan jostakin tehtävästä tietyllä tavalla, todennäköisyys uskomuksen toteutumiseen on suuri. Joskus lapsen suoriutumisen voi suoraan sanoa olevan seurausta vanhempien uskomuksista (Hirsjärvi & Perälä-Littunen 2001, 111).

Ihminen ei ole koskaan vain itsensä kanssa. Yksin ollessaankin hänen toimintaansa vaikuttavat omat vanhemmat, tausta ja kulttuuri. Tämän kautta muokkautuu ajatukset oikeasta ja väärästä. Jokainen kasvattaja onkin arvoineen ja uskomuksineen sidoksissa elämäntilanteeseensa ja osa ympäröivää yhteiskuntaa (Värri 2004, 22). Vaikka voidaan olettaa, että samankin kulttuurin sisällä uskomukset vaihtelevat (Kemppainen 2001, 33) ja arvoissa on suurta variaatiota, on se, mitä pidetään hyvänä, kuitenkin sidoksissa yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Arvostusten kohteet myös kasvatuksen suhteen ovat siis kulttuurisesti konstruoituja. (Poikolainen 2002, 85.) Kulttuurissamme jaettujen uskomusten kautta välitetään vanhemmille erilaisia odotuksia ja vaatimuksia, millaisia heidän pitäisi vanhempina olla ja miten heidän tulisia eri kasvatustilanteissa toimia (Kemppainen 2001, 153). Kun vanhempi

tiedostaa tämän ja reflektoi omaa vanhemmuuttaan, voidaan puhua kasvatustietoisuudesta.

3.1.3 Kasvatustietoisuus

Kasvatustietoisuuden voi ajatella olevan kaiken kasvatustoiminnan taustalla ja määrittävän kasvatuksen laatua. Käsitteellä tarkoitetaan kasvatustoiminnan ehtojen ja edellytysten analysoimista ja oivaltamista, tietoa lapsen kehityksen lainalaisuuksista ja vanhempien mahdollisuuksista tukea lapsen kehitystä. Se on kyky oman toiminnan erittelyyn, pohdiskeluun ja suunnitteluun, kyky kontrolloituun kasvatustapahtumaan. (Hämäläinen 1987, 23.) Myös vanhemman tiedostamista kasvattajan tehtävästä ja siihen liittyvistä velvollisuuksista ja oikeuksista voidaan pitää osana vanhempien kasvatustietoisuutta (Hirsjärvi 1980, 19, Hirsjärvi & Huttunen 1995, 60). Kokoavasti voidaan sanoa, että kasvattajan teko tai toiminta on tietoinen, jos hän pystyy tajuamaan asiantilat, jotka ovat olemassa teon vaihtoehtoisina seurauksina. Kasvatustietoisuuden laatu ilmenee siten kasvatusteissa ja kasvatustoiminnassa. (Hirsjärvi 1980, 19.)

Kasvatustietoisuus muodostuu lasta ja kasvatustehtävää koskevista käsityksistä (Huttunen & Hämäläinen 1993, 105). Kasvatustietoisuus voidaan jakaa käsityksiin kasvatuksen tavoitteista, keinoista ja tuloksista (Hirsjärvi 1980, 19). Koska kasvatustietoisuus on jatkuvan prosessoinnin tulos (Hirsjärvi 1980, 17), voidaan tietoisuus jakaa Hirsjärven (1980; ks. myös Hirsjärvi & Huttunen 1995) mallin mukaisesti hierarkkisiin tasoihin, joissa tietoinen kasvatusote vahvistuu tasolta toiselle siirryttäessä. Kasvatustavoitteiden ensimmäisellä tasolla korostuu aineellinen hyvinvointi. Tällöin vanhemmat eivät tietoisesti tavoittele lapsen henkistä hyvinvointia. Toisella tasolla vanhemmat korostavat kasvatuksen päämääränä yhteiskuntaan sopeutumista. Onnistumisen kriteerinä on lapsen sopeutuminen yhteiskuntaan. Kolmatta tasoa kuvaa sosiaalisuuden ja elämään tyytyväisyyden korostaminen. Tällaiset vanhemmat arvostavat ennen kaikkea hyviä ihmissuhteita ja niiden antamaa onnea ja tyydytystä. Neljännellä eli korkeimmalla tasolla kasvatuksessa tavoitellaan epäitsekkyyttä ja itsensä kehittämistä. Vanhemmat pitävät päämääränään kasvattamista epäitsekkeeseen elämäntapaan, lähimmäisenrakkauteen ja itsensä kehittämiseen ihmisenä. (Hirsjärvi 1981, 142–150.)

Kasvatuskeinoilla osana kasvatustietoisuutta tarkoitetaan kasvatukselliseen vuorovaikutukseen ja kasvuvirikkeisiin liittyviä asioita (Hirsjärvi 1980, 19–20). Kasvatuksellista vuorovaikutusta on kasvattajan toiminta ja hänen tekemänsä ratkaisut, kontrollitekniikat, rajoitukset, ohjaamistapa sekä vuorovaikutuksen emotionaaliset piirteet. Kasvuvirikkeiden osalta merkityksellisiä ovat kaikki kasvattajan käsitykset siitä, miten erilaiset teot, tilanteet, sisällöt ja materiaalit vaikuttavat kasvuvirikkeinä eli miten ne hänen mielestään vaikuttavat inhimilliseen kasvuun. (Hirsjärvi 1980, 19–20, Hirsjärvi & Huttunen 1995, 61–62.) Hirsjärven (1981, 101–107) mukaan vanhempien kasvatustietoisuustasoa on neljä. Ensimmäisellä tasolla kasvatuskeinoista on eriytymätön näkemys. Vanhemmat eivät siis pysty erittelemään mitään tietoisia kasvatustietoja. Toisella tasolla vanhemmat korostavat omaa auktoriteettiaan ja pyrkimystään saada lapset tottelemaan, jolloin voidaan puhua valtakorosteisesta näkemyksestä. Kolmas taso on normikorosteinen eli vanhemmat perustavat kasvatustoimintansa lapselle opetettaviin sääntöihin. Korkeimmalla, neljännellä tasolla keskeistä vanhempien kasvatustietoisuudessa on keskusteleminen ja neuvotteleminen lapsen kanssa. Nämä tasot ovat nähtävissä myös vanhemmuustyyliensä, joista seuraavaksi.

3.2 Vanhemmuustyyli ja kiintymyssuhde

Vanhemmuuteen liittyy vahvasti käsite lapsen ja vanhemman välisestä *kiintymyssuhteesta*. Kiintymyssuhteessa on kysymys turvallisuuden tunteesta. Lapsi tarvitsee aikuisen apua stressireaktion ja voimakkaiden tunteidensa tasoittamiseen, koska hän ei osaa tehdä sitä vielä itse. Pienellä vauvalla ei ole mitään mahdollisuuksia itsesäätelyyn tai omien etujensa mukaiseen toimintaan (Gerhardt 2007, 140). Hän ei opi havaitsemaan omia tilojaan, eikä muokkaamaan niitä tehokkaasti, jos äiti tai isä ei aluksi tee sitä hänen puolestaan (Gerhardt 2007, 36). Niinpä kiintymyssuhteen muodostumisella on suora vaikutus lapsen kykyyn käsitellä ja säädellä kokemuksiaan ja tunteitaan hallittavaan muotoon ja sopeutua tuleviin stressiä aiheuttaviin kokemuksiin. Kokemustensa perusteella lapsi suosii käytöstä,

joka tuo hoivaajan hänen lähelleen ja välttää käytöstä, joka etäännyttää hoivaajaa hänestä (Sinkkonen 2004, 1867).

Turvallisuuden lisäksi kiintymyssuhteen kautta lapselle muodostuukin strategia tehokkaasta tavasta saada aikuisen apua ja hoivaa. Pienen lapsen ja hoivaavan vanhemman välinen kiintymyssuhde näkyy erityisesti uhkaavassa ja vaarallisessa tilanteessa, jolloin lapsi voi joko turvallisesti tukeutua vanhempaan tai jäädä selviytymään tilanteesta yksin (Viheriälä & Rutanen 2010, 2672). Kiintymyssuhde vaikuttaakin syy–seuraus-ymmärryksen kehittymiseen. Samalla lapselle muodostuu kuva hänestä itsestään ja sosiaalisista suhteista. Kiintymyssuhde luo näin perustan mielen ja minuuden kehittymiselle.

Ainsworth ja hänen kollegansa ovat muodostaneet kolme vanhemman ja lapsen välistä kiintymyssuhdetyyppiä Strange situation -koeasetelman avulla (ks. Ainsworth, Blehar, Waters & Wall 1978). Main ja Salomon (1986) ovat edellisten lisäksi nimenneet neljännen kiintymyssuhteen. Vanhemmuutta voi tutkia myös vanhemmalle ominaisen kasvatustyylin eli vanhemmuustyylin kautta. Tällä tyylillä tarkoitetaan kasvattajalle ominaista, suhteellisen pysyvää (Holden & Miller 1999) vuorovaikutustyyliä eli asennetta ja tapaa olla vuorovaikutuksessa lapsen kanssa (Aunola 2005, 357, Darling & Steinberg 1993). Se välittyy lapselle osittain kasvatuskäytäntöjen kautta ja myös tunneilmastona vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. Diana Baumrind esitteli 1960-luvulla kolme tieteellistä vanhempien kasvatustyyliä. Hän eritteli kolme kasvatustyyliä kontrollin näkökulmasta ja 1980-luvulla Eleonor Maccoby ja John Martin (1983, 39) nimesivät neljännen vanhemmuustyylin emotionaalisen lämpimyden perusteella. Tarkastelen kiintymyssuhdetyyppejä ja kasvatustyyliä yhdistettynä seuraavassa alaluvussa.

Vanhemmuuden kahdeksi keskeiseksi ulottuvuudeksi voi siis nimetä emotionaalisen lämpimyden ja toiminnan kontrolloivuuden (tai vaativuuden) (Aunola 2005, 358). Emotionaalinen lämpö on määritelty kyvyksi olla lapselle turvallinen, pysyvä, vakaa ja rakastava aikuinen. Siihen liittyy myös sopiva fyysinen kontakti, lohdutus ja halaaminen sekä lapsen kehuminen ja kannustaminen. (Lapsen hyvän kasvun... 2007, 12.)

Kontrollia voi olla paitsi liikaa tai liian vähän, mutta myös laadultaan “huonoa” tai “hyvää”. Brian Barber lanseerasi vuonna 1996 käsitteen *psykologinen kontrolli* ja käytti sen vastakohtana käsitettä *behavioraalinen kontrolli*. Hänen mukaansa psykologisen ja behavioraalisen kontrollin erottamisessa keskeistä on se, mihin kontrolli kohdistuu. Kyse ei ole siis siitä, miten paljon kontrollia on lapselle hyväksi, vaan millä elämänalueilla kontrolli helpottaa ja millä alueilla rajoittaa lapsen elämää. (Barber 1996, 3299.) Behavioraalinen kontrolli tukee lapsen kasvua myönteisellä tavalla. Se ilmenee ohjaamisena, puuttumisena lapsen ongelmalliseen käyttäytymiseen ja perusteltujen rajojen asettamisena. (Metsäpelto & Pulkkinen 2004, 212.) Tämä on lapsen psyykkisen autonomian kehittymisen kannalta lasta helpottavaa kontrollia (Barber 1996, 3299). Lapsen on opittava, että hänen halujensa toteuttamisessa on rajoituksia ja esteitä (Lahikainen 2011, 122). Perusteltu kontrollointi ja selkeänä auktoriteettina toimiminen rakentavat vastuullista vanhemmuutta (Böök & Perälä-Littunen 2010, 48).

Psykologinen kontrolli tarkoittaa lapsen psyykkisen ja emotionaalisen kehityksen, kuten ajattelun, itseilmaisun, tunteiden ja vanhempiin kohdistuvan kiintymyksen, kontrollointia. Tämä on rajoittavaa kontrollia, jonka takia lapselle ei kehity psyykkistä autonomiaa. (Barber 1996, 3296–3299.) Tällaisen kontrollin muotoja ovat pakottaminen, mitätöinti, emotionaalisesti manipuloiva käytös lasta kohtaan (Barber 1996, 3314), kuten rakkauden epääminen sekä syyllistäminen (Aunola 2005, 361).

3.2.1 Autoritaarinen vanhemmuus

Autoritaarinen vanhempi ei kuuntele lapsensa mielipiteitä eikä arvosta lapsen tahtoa (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 112). Hän muokkaa ja arvioi lapsensa käytöstä ja asenteita ehdottomien käytösnormien mukaan. Autoritaariselle vanhemmalle tottelevaisuus on hyve ja hän suosiikin rangaistuksia ja voimakkaita toimenpiteitä hillitäkseen lapsen omaa tahtoa tilanteissa, joissa lapsen toiminta tai käsitykset ovat hänen mielestään väärin. Järjestyksen pitäminen ja perinteet ovat autoritaarisen vanhemman arvostamia päämääriä. Asemansa pitämiseksi vanhempi ei suosi kompromisseja. Hän tukahduttaa konfliktit ja kieltäytyy auttamasta, vaikka vaatimukset lasta kohtaan ovat niin epärealistisen korkeat, ettei lapsi voi niitä täyttää. (Baumrind 1966, 890, 904.) Vanhempi olettaa lapsen tottelevan vanhemman käskyjä

ilman kyseenalaistamista (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 112). Autoritaarinen vanhempi käyttää liikaa kontrollia, mikä näkyy lapsen heikkoina itsesäätelytaitoina (Piotrowski, Lapierre, Linebarger 2013, 423). Samanaikaisesti autoritaarinen vanhempi ei osoita lämpimiä tunteita lasta kohtaan (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 112) eli emotionaalista lämpöä on vähän. Kasvatus on hänelle sopeuttamista. Niinpä mitä autoritaarisempaa kasvatus on, sitä selvemmin kasvattaja väittää tietävänsä, mikä on oikein. Tällaisessa kasvatussuhteessa lapsi joutuu ennakoimaan, millainen vanhempi haluaa hänen olevan. Kasvattaja ei salli kasvatettavalleen keskeneräisyyttä, rajojen koettelua tai improvisointia. Kasvatusilmapiiri on iloton ja uhkaava. (Värri 2004, 37–38, 120.)

Autoritaarisen vanhemman kiintymyssuhde lapseen on *välittelevä*. Tällainen lapsi on saanut hyvän perushoivan, mutta hoivaaja välttää negatiiviseen käyttäytymiseen reagoimista. Lapsi on oppinut, että kielteisten tunteiden ilmaiseminen aiheuttaa hoitajassa vetäytymisen, mikä saa lapsen itsenäistymään liian varhain. Tällaiset lapset ovat reippaita ja pärjääviä ja yrittävät itse selvitä kielteisistä tunteistaan. (Ainsworth, Blehar, Waters & Wall 1978, 316–321.) Voidaan puhua myös *aikuislähtöisestä* kasvatuksesta. Siinä kasvatuksen tavoitteet, sisällöt ja menetelmät eivät ole lapsen kiinnostuksen kohteista lähtöisin, vaan aikuisen. Vanhempi rajoittaa lasta liikaa ja kritisoi voimakkaasti lapsen toimintaa, jos se ei ole aikuisen tarpeiden mukaista.

3.2.2 Auktoritatiivinen vanhemmuus

Auktoritatiivinen vanhempi on sitoutunut kasvatustehtäväänsä. Hän pyrkii ohjaamaan lastaan tapauskohtaisesti järkevällä tavalla arvostaen sekä lapsen autonomista omaa tahtoa että yhteisesti sovittujen sääntöjen noudattamista. Hän näkee itsensä vastuullisena aikuisena, mutta huomioi lapsen yksilölliset kiinnostukset ja oman tavan toimia. Auktoritatiivisen vanhemman vallankäyttö on avointa ja behavioraalista. Hän ei aseta liikaa rajoituksia, vaan perustelee toimintaansa ja on valmis kompromisseihin. (Baumrind 1966, 891.) Auktoritatiivisella vanhemmalla on selkeät rajat ja hän valvoo niitä. Hänen vaatimuksensa ovat lapsen kehitystason mukaiset, hän auttaa lasta kehitystason edellyttämällä tavalla ja ratkaisee eteen tulevat konfliktit yhdessä lapsen kanssa. Lapselle kehittyy vahvat itsesäätelytaidot

(Piotrowski, Lapierre, Linebarger 2013, 423). Kyse on dialogisesta kasvatuksesta. Sen perusehto on, että vanhempi kykenee itsereflektion ja lapselta saamansa palautteen avulla mukauttamaan ja korjaamaan omia kasvatuskäsityksiään, jotta ne olisivat lapsen arvoa kunnioittavia (Värri 2004, 119). Auktoritatiivinen vanhempi on emotionaalisesti lämmin.

Auktoritatiivisen vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde on *turvallinen*. Turvallisesti kiintynyt lapsi on elänyt ympäristössä, jossa asiat ovat tapahtuneet johdonmukaisesti ja jossa tunteiden ilmaiseminen on johtanut hoivaajan myötätuntoiseen lähestymiseen ja sitä seuraavaan huojennukseen (Sinkkonen 2004, 1867). Kun lapsi on saanut tarvitsemansa tuen, hän luottaa itseensä. Turvallisuuden tunne mahdollistaakin ympäristön tutkimisen ja oppimisen. Se vapauttaa lapsen elämään, oppimaan ja kehittymään yhteisönsä joustavaksi jäseneksi. Turvallinen kiinnittyminen näkyy uusissa tilanteissa lapsen rohkeutena. Mitä turvallisempi lapsen ensimmäinen kiintymyssuhde on, sitä turvallisemmin lapsi vähitellen myös itsenäistyy. Kaiken kaikkiaan turvallisella kiintymyssuhteella on yhteys myönteiseen psyykkiseen kehitykseen. (Ainsworth ym. 1978, 311–314.)

Kasvattaja, jonka kiintymyssuhde lapseen on turvallinen ja vanhemmuustyylillä auktoritatiivinen, on *lapsilähtöinen*. Ajatus on esitelty suomeksi jo vuonna 1940 ilmestyneessä Maria Montessorin teoksessa *Lapsen salaisuus*. Perusajatukset voidaan kiteyttää seuraavasti: kasvattaja kunnioittaa lasta, hän suunnittelee ja rakentaa kasvatuskäytännöt lasten yksilöllisten tarpeiden mukaisesti, uskoo lapsen omaehtoiseen haluun ja kykyyn oppia ja kasvaa sekä lisäksi kasvattaja mahdollistaa lapsen omaehtoisen oppimisprosessin toteutumisen niin, että kasvatustavoitteet, sisällöt ja menetelmät lähtevät lapsesta (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Nivala 1998, 58–59). Lapsilähtöisyydessä huomio on lapsen todellisuudessa. Lapsi oppii parhaiten taitoja ja tietoja, jotka häntä itseään kiinnostavat. Tämä asettaa kasvattajan toiminnan pääpainon lasten havainnoimiseen ja kuuntelemiseen. (Hujala ym. 1998, 57–58.) Lapsilähtöinen vanhempi rohkaisee, kunnioittaa ja arvostaa lasta. Lapsen ja vanhemman välillä on hyvä suhde. (Pulkinen 1996, 83.) Vanhempi vastaa lapsen tarpeisiin, on kiinnostunut lapsen asioista, kannustaa lasta sekä auttaa vaikeuksissa keskustelemalla ja neuvomalla lasta. Tällä tavoin hän tukee yksilöllisyyden, itsehallinnan ja itseluottamuksen

kehittymistä lapsessa. (Metsäpelto & Pulkkinen 2004, 212.) Lapsilähtöisen kasvatuksen yksi keskeinen tavoite onkin kasvattaa itsenäisiä, itsenäisesti ajattelevia yksilöitä (Tahkokallio 2001, 24). Vanhempi rohkaisee lasta keskustelemaan hänen kanssaan ja perustelee lapselle menettelytapansa. Vanhempi vaatii lapselta tämän ikätason mukaista käyttäytymistä ja sääntöjen noudattamista, mutta huomioi samalla lapsen yksilölliset piirteet. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 112.)

3.2.3 Salliva vanhemmuus

Salliva vanhempi välttää kontrolloimasta lapsensa toimintaa antaen lapsen itse säädellä toimintaansa. Hän ei toimi esimerkkinä, vaan myötäilee lastaan ja tarjoaa itsensä resurssiksi lapsensa käyttöön lapsen toiveiden mukaisesti. Hän ei rohkaise ulkopuolelta määriteltyjen käyttäytymissääntöjen noudattamiseen ja hänellä itsellään on vain vähän vaatimuksia vastuullisuudesta ja hyvästä käytöksestä. Kontrollin keinoina päämäärän saavuttamiseksi ovat perustelu ja manipulaatio eli psykologinen kontrolli, mutta ei avoin vallankäyttö. *Salliva* vanhempi välttää konflikteja, auttaa lasta liikaa, hänellä on epärealistisen matalat vaatimukset lasta kohtaan ja hänen päätöksensä perustuvat lapsen mielihaluihin. (Baumrind 1966, 889–891, 904.) Behavioraalisen kontrollin puute näkyy puutteina lapsen itsesääätelytaidoissa (Piotrowski, Lapierre, Linebarger 2013, 423).

Sallivan vanhemman ja lapsen välillä on *ristiriitainen* kiintymyssuhde (Ainsworth ym. 1978, 314–316). Taustalla on impulsiivinen ja epäjohdonmukainen hoiva. Tällöin pahan olon tunteiden ilmaisu on toisinaan johtanut hoivan saamiseen ja toisinaan taas ei. Paras tapa hoivaajan huomion herättämiseksi on voimakas tunteiden ilmaisu. Jos lapsi joutuu käyttämään näissä tilanteissa äärimmäisiä keinoja, tunteiden estoa, liioittelua tai väärentämistä, hänen persoonallisuutensa kehitys voi häiriintyä ja aiheuttaa lapselle ahdistuneisuutta ja käytöshäiriöitä. (Sinkkonen 2004, 1867–1868.)

Vanhemmassa on kuitenkin emotionaalista lämpöä. Tämä näkyy kasvatuksessa *lapsikeskeisyytenä*. Kaiken keskiössä on lapsi ja hänen halunsa ja tarpeensa. Vanhempi ei aseta lapselle rajoja, vaan ikään kuin rakastaa lapsen “pilalle”.

3.2.4 Laiminlyövä vanhemmuus

Laiminlyövä vanhempi on välinpitämätön, jättää lapsena huomiotta, eikä ole häneen kiintynyt. Kontrollia ja emotionaalista lämpöä lasta kohtaan on hyvin vähän. Vanhempi haluaa pitää lapseensa välimatkaa, sillä hänelle muu elämä on tärkeämpää. Hän tekee mitä vain minimoidakseen sen ajan ja vaivan, jonka hän vuorovaikutukseen lapsensa kanssa käyttää. Tärkeintä on epämukavuuden välttäminen, joten hän vastaa lapsen välittömiin vaatimuksiin vain lopettaakseen ne. Lapselle jää vain vähän aikaa ja huomiota. Laiminlyöviin vanhempiin kuuluvat myös väkivaltaiset vanhemmat. (Maccoby & Martin 1983, 48–49.) Lisäksi esimerkiksi masentuneet vanhemmat, joilla ei ole keinoja tai resursseja sitoutua kasvatustehtävään eikä rajojen asettamiseen, ovat vanhemmuustyyliään laiminlyöviä.

Laiminlyövään vanhemmuuteen kuuluu *jäsentymätön* kiintymyssuhde. Vanhemman toiminta on arjessa arvaamatonta ja hyvin vaihtelevaa. Vuorovaikutus vanhemman kanssa perustuu pelolle. Jäsentymätön kiintymyssuhde liittyy tavallisimmin tilanteisiin, joissa lapsi kokee hoivaavan aikuisen taholta psyykkistä tai fyysistä pahoimpitelyä tai laiminlyöntiä, mutta se voi liittyä myös muihinkin vanhemmuuden vaikeuksiin. Jäsentymätön kiintymyssuhde on riski lapsen psyykkiselle kehitykselle. (Main & Salomon 1986, 95–124.)

Vanhemmat, joilla on jäsentymätön kiintymyssuhde lapseensa ja laiminlyövä vanhemmuustyyli, ovat *aikuiskeskeisiä*. Se on kasvatusote, jossa lapsen tarpeet sivuutetaan ja aikuisen näkökulma ja tarpeet asetetaan etusijalle (Kalliala 2008, 19). Lapsi jätetään sivuun. Välinpitämättömyys aiheuttaa lapsessa arvottomuuden tunteita ja epäilyksiä omasta kyvystä selviytyä haastavista tilanteista.

Kun vanhempia pyydettiin itse arvioimaan omaa vanhemmuuttaan Perhe-elämän paletti -tutkimuksessa, arvioivat he olevansa hyvin auktoritatiivisia (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009). Saman perheen vanhempien vanhemmuustyyli korreloivat positiivisesti keskenään. Tutkittavat eivät pitäneet lastenkasvatusta erityisen vaikeana tai haasteellisena. Toisaalta tutkimuksessa tutkittavat kertoivat olevansa toisinaan liian lepusia ja antavansa lapsille liian helposti periksi. Moni mietti, mitä lapselta voi

vaatia ja mitä sallia. Se, missä vanhemmat erosivat toisistaan, oli juuri sääntöjen perusteleminen ja selittäminen. Toiset tekivät sitä enemmän, toiset vähemmän. (Kivijärvi ym. 2009, 23, 52–66.) Poikolaisen (2002) tutkimuksessa osa vanhemmista odotti lapsen tuovan pelkästään iloa itselleen. Vanhempien käsitykset lasten kasvatuksesta ja vanhemmuudesta vaihtelivat paljon, akselilla autoritaarisesta ohjaavaan kasvatukseen (Poikolainen 2002, 129). Vallitseva kasvatuskulttuuri on siis hajanaista.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Tutkin diskurssianalyysin avulla sitä, millaisena vanhemmat näkevät oman vanhemmuutensa. Tutkimusaineistonani oli vanhempien kirjoitelmat, joissa he kertovat, miten he kasvattavat ja miksi. Erityisesti olin kiinnostunut siitä, miten vanhemmat kuvaavat omaa vanhemmuuttaan (ja millaisia merkityksiä he itselleen kasvattajina antavat) eli millaisia diskursseja vanhempien kirjoitelmissa on löydettävissä. Lisäksi kiinnostukseni kohteena on se, millaisina toimijoina vanhemmat kirjoituksissa näyttäytyvät eli millaisia eri subjektipositioita vanhemmille teksteissä syntyy. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Millaisia diskursseja vanhempien kirjoitelmissa vanhemmuudesta rakentuu?
2. Millaisia subjektipositioita vanhemmat kirjoitelmissaan itsestään luovat?

4.2 Kirjoitelmat varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmilta

Tutkimukseni kohderyhmänä ovat varhaiskasvatusikäisten lasten vanhemmat. Keräsin heistä vain vähän muuta taustatietoja, koska tarkoitukseni oli käyttää aineiston analyysimenetelmänä diskurssianalyysiä. Tällöin tutkimusjoukon erittelyä ei tarvita, koska aihetta ei tarkastella yksilön sisäisinä ominaisuuksina (Suoninen 2002, 36) vaan ilmiöön liittyvien merkitysten katsotaan rakentuvan, pysyvän yllä ja muuntuvan ihmisten keskinäisessä toiminnassa (Jokinen & Juhila 2002, 54). Edes vastaajien sukupuolta ei kysytty, koska tutkimusaiheena on vanhemmuus ylipäätään. Kuitenkin jokainen vastaaja tuli kirjoitelmassaan kertoneeksi olevansa isä tai äiti, mutta jätin tämän huomioimatta. Ainoa taustakysymys koski vastaajan ikää. Diskurssianalyysissä ei olla kiinnostuttu tutkittavien taustatiedoista, mutta perustelen kysymystäni sillä, että laaja ikäjakauma saattaa sisältää monen sukupolven lapsikäisyyksiä, jolloin aineistosta olisi löydettävissä eri aikakausien kulttuurisesti ja sosiaalisesti rakentuneita merkityksiä. Kaksi vastaajista oli jättänyt iän kertomatta, ikäjakauma muiden osalta oli välillä 24 ja 36. Vastaajajoukko muodostuu siis saman sukupolven edustajista. Vastaajien iällä ei siis ollut merkitystä, joten jätin ne huomioimatta.

Koska diskurssianalyysissä käsitysten katsotaan olevan kulttuurisia, tulkintoja voidaan tehdä myös pienestä aineistosta. Vastaajien lukumäärästä minulla ei etukäteen ollut tavoitetta. Tavoitteena oli, että ne sisällöllisesti edustaisivat kattavasti varhaiskasvatusikäisten lasten vanhempia nyky-Suomessa. Vastaajajoukko voi kuitenkin olla valikoitunut. Tutkimukseen osallistuminen oli täysin vapaaehtoista ja voi olla, että vanhemmat, jotka kokevat aiheen haastavaksi, eivät halunneet tutkimukseeni osallistua. Aina kun etsitään haastateltavia tai pyydetään kirjoitelmia, kaikki eivät osallistu. Voidaan sanoa, että tutkimukseen usein osallistuvat jossakin mielessä aktiiviset kansalaiset. Tutkimusjoukkoni on kuitenkin heterogeeninen. Kertomuksista kävi ilmi, että vastaajat asuivat eri puolella Suomea, että heissä oli sekä koti- että työssäkäyviä vanhempia, sekä yhdessä eläviä että eronneita ja että heillä oli monenlaisia elämäkokemuksia, esimerkiksi huostaanotto ja masennus.

Jotta tutkittavat todella kertovat näkemyksiään, tulee aineiston keruuseen kiinnittää huomiota. Halusin aineistoksi vanhempien tuottamaa tekstiä omasta vanhemmuudestaan. Pyrin muodostamaan neutraalit, selkeät, käytännönläheiset ja aihetta avaavat apukysymykset vanhemmuuden merkityksestä, kasvatuseriaateista, kasvatustapaan vaikuttaneista asioista sekä kasvatuksessa epävarmuutta, huolta ja iloa aiheuttavista asioista. Apukysymysten tavoitteena oli olla apuna ja helpottaa vastaajia kirjoitusten aloittamisessa, ei ohjata heidän vastauksiaan. Vanhemmille lähettämäni kirjoituspyyntö on liitteessä 1.

Keräsin kirjoitelmat lumipallomenetelmällä aloittaen lähipiiristäni. Ensimmäisiltä vastaajilta sain positiivista palautetta kirjoitelman ohjeistuksesta, joten jatkoin aineiston keruuta samalla ohjeistuksella. Kaiken kaikkiaan kerroin tutkimuksestani kasvokkain viidelle ja Facebookissa viidelletoista tuntemalleni alle kouluikäisen lapsen tai lasten vanhemmalle. Muutamaa kasvokkain esitettyä pyyntöä lukuun ottamatta kaikki kertoivat olevansa halukkaita vastaamaan kirjoitelmapyyntöön. Yksi kieltäytyjistä ei halunnut vastata, koska kirjoittaminen ei ollut hänelle luonteva ilmaisumuoto. Olisin voinut haastatella häntä ja litteroida haastattelun, mutta koska kirjoitelmia palautui riittävästi, päätin rajata tutkimusaineistoksi vain kirjoitelmat. Lisäksi yksi vanhempi pyysi etukäteen tarkempia tietoja kysymyksistä ja siitä, millaisia asioita kirjoitelmassa "pitäisi tulla ilmi".

Lähestyin kohdejoukkoani kysymyksellä halukkuudesta osallistua tutkimukseen ja lähetin kaikille myönteisen vastauksen antaneille kirjoituspyynnön. Pyysin kaikkia vastaajia välittämään kirjoitelmapyyntöni myös puolisolalle, jos sellainen perheessä oli sekä muille tuntemilleen alle kouluikäisten lasten vanhemmille. Muutama vastaajista oli innokas näin myös tekemään. Vastauksien palauttamisen takarajaksi asetin heinäkuun 2013 viimeisen päivän. Se, että vastaajat saavat kirjoittaa aiheesta ilman aikarajoituksia haluamanaan ajankohtana, on kirjoitelman etu. Se on osallistujaystävällinen keruutapa. Heinä-elokuun vaihteessa muistuttelin kirjoitelmien palauttamisesta ja tämän jälkeen tulikin vastauksia vielä lisää. Kirjoitelmista kaksi palautettiin minulle henkilökohtaisesti, postitse sain kahdeksan ja sähköpostitse kymmenen kirjoitelmaa. Lopullinen aineistoni käsittää siis kaksikymmentä kirjoitelmaa. Viimeisin kirjoitelma palautettiin 5.9.2013.

4.3 Diskurssianalyysi

Diskurssianalyysi ei ole vain metodinen työkalu, jolla tulkitsemme aineistoa. Sitä hyödynnettäessä ymmärretään kielen rakentavan sosiaalista todellisuutta (Repo 2009, 41). Diskurssianalyysissä ei ollakaan kiinnostuttu mistä tahansa merkityksistä ja positioista, vaan sosiaalisesti, yhteisesti ja kulttuurisesti rakentuneista merkityksistä ja positioista, yhteisen sosiaalisen todellisuuden rakentumisesta (Jokinen & Juhila 2002, 54). Diskurssianalyysin taustalla ja tutkimukseni teoreettis-metodologisena viitekehyksenä on siis *sosiaalinen konstruktionismi*. Kielenkäyttöä tarkastellaan sosiaalisissa prosesseissa muotoutuvana ja sosiaalista todellisuutta rakentavana (Suoninen 2002, 17). Tutkimuskohteeksi valitaan ne kielelliset prosessit ja niiden tuotokset, joissa ja joiden kautta sosiaalinen todellisuutemme ja kanssakäymisemme rakentuvat (Jokinen 2002, 40). Maailma nähdään diskursiivisesti rakentuneena ja ihminen pysyvästi sidottuna muodostamaan sitä (Hammersley 2003, 758). Ihminen myös käyttää kieltään konstruoidakseen versiotaan sosiaalisesta maailmasta (Potter & Wetherell 1987, 33). Kyseessä on siis kaksisuuntainen tapahtuma. Diskurssianalyysin tavoitteena onkin paljastaa tutkimusilmiötä kuvaavia kaksisuuntaisia konstruktioita.

Koska todellisuus on sosiaalisesti konstruoinut, suhtaudumme maailmaan sen suhteen kautta, joka meillä on tähän maailmaan (Alasuutari 2011, 60). Jokainen ihminen tekee omat konstruktionsa, koska sama todellisuus näyttäytyy eri lailla eri ihmisille. Yhdestä ilmiöstä on olemassa useita erilaisia variaatioita ja kuvailuja. Todellisuutta jäsentäessään ja siinä toimiessaan ihminen käyttää ja soveltaa merkitysjärjestelmiä (Alasuutari 2011, 72). Diskurssianalyysi käsittelee näitä konstruktioita ja niiden vaihtelua eli merkitystenantojen kirjoa (Potter & Wetherell 1987, 32). Kyse on erilaisista diskursiivisista merkityksenannoista, joita puhe ja kieli paljastavat (Alasuutari 2011, 188).

Merkityksenannot rakentavat *diskurssin*. Diskurssi on tässä ymmärretty puhe- tai kielenkäyttötavaksi, jonka mukaan jäsennetään ja tulkitaan maailmaa. Se tuottaa erityisen kuvan tapahtumasta tai esittää tapahtuman tietystä valossa (Repo 2009, 47).

Puhetavasta on löydettävissä, millä tavoin ihmiset jäsentävät ja tuottavat puheen avulla käsityksiään todellisuudesta (Kekkonen 2012, 76), koska diskurssi sallii tietyn tavan ajatella todellisuutta ja sulkee muut tavat ulkopuolelle (Cheek 2004, 1142). Tarkemmin sanottuna sillä tarkoitetaan puheesta tai tekstistä löytyviä toistuvia kielellisiä piirteitä siitä, miten aiheesta puhutaan. Tuotettu puhe ja kieli paljastavat näitä jäsennyksiä, tulkintoja ja merkityksiä samalla, kun ne konstruoivat subjekteja (Alasuutari 2011, 188). Diskurssianalyysin mukaan puheissa ja sen diskursseissa rakennetaan ihmisiä myös tiettyihin asemiin, rooleihin tai tehtäviin, *subjektipositioihin*. Ne kertovat ihmisten välisestä etäisyydestä. Subjektipositiot voivat vaihdella, koska positiot rakentuvat suhteessa muiden tilanteessa olevien positioihin. Ihminen voikin puhua tai kirjoittaa eri tavoin eri tilanteissa. (Kekkonen 2012, 63.) Myös tietyssä tilanteessa tai kirjoituksessa on yhdelle henkilölle löydettävissä monta diskurssia.

Halusin tutkia, millaisia puhetapoja ja asemia vanhemmilla on itse tuottamissaan kirjoitelmissa. Teksteissä tuotetaan diskursseja vanhemmuudesta ja asetetaan puhuja, vanhempi, johonkin asemaan suhteessa lapsiin. Diskurssi ja subjektipositio ovat *psykologisen diskurssianalyysin* käsitteitä. Psykologisessa diskurssianalyysissä keskitytään erityisesti niihin prosesseihin ja siihen toimintaan, joissa sosiaalisissa prosesseissa rakentuvat ilmiöt realisoituvat. Käytännössä tämä tarkoittaa erilaisten vuorovaikutustilanteiden tai tekstien yksityiskohtaista analysointia. (Suoninen 2002, 36.) Psykologisessa diskurssianalyysissä vastauksia etsitään kuitenkin sosiaaliin tai sosiologisiin kysymyksiin, ei kielitieteellisiin (Potter & Wetherell 1994, 48). Psykologinen diskurssianalyysi soveltuukin vanhemmuuden tutkimiseen hyvin, koska vanhemmuus näkyy juuri sosiaalisissa prosesseissa. Näitä sosiaalisia prosesseja ja myös omia mielensisäisiä prosessejaan eli omaa vanhemmuuttaan pyysin vanhempia kirjoitelmissaan pohtimaan. Mielenkiintoiseksi analyysin tekee se, että edes toimijat itse eivät aina tiedä, mistä heidän kielenkäytössään on kulloinkin kyse (Suoninen 2002, 33).

4.4 Aineiston analyysin eteneminen

Analysoin aineistoa diskurssianalyysin keinoin. Diskurssianalyysissä kiinnostuksen kohteena on kielenkäyttö (Suoninen 2002, 17). Diskurssintutkija tarkastelee kieltä ymmärtääkseen paremmin yhteiskuntaa ja kulttuuria (Kekkonen 2012, 70). Diskurssianalyysillä selitetään, miten tietyt asiat sanotaan tai tehdään, mikä on mahdollista ja rajoitettua sekä mitä voi ja ei voi puhua tai kirjoittaa tietyssä kontekstissa (Cheek 2004, 1147) tietystä ilmiöstä. Kielenkäyttäjien ei ajatella paljastavan tutkijalle, millaisia heidän käsityksensä, elämäntilanteensa tai edustamansa kulttuuri on eikä heitä pidetä suoraviivaisten selitysten antajina. Tutkimuksenteossa ilmiölle ei nimetäkään syitä, vaan tavat, joilla ilmiötä kuvataan ja sen syitä nimetään, otetaan tutkimuskohteeksi sellaisenaan. (Suoninen 2002, 18.) Diskurssianalyysi on siis kuvailevaa, mutta ei kantaottavaa tulkintaa. Tarkoituksena on muodostaa kategorioita kielenkäytön tavoista.

Ennen varsinaisen analyysin aloittamista kirjoitin käsinkirjoitetut tekstit sähköiseen muotoon ja muokkasin sähköisesti palautetut edellisten kanssa yhteneviksi. Samalla merkitsin kohdat, jotka jo tässä vaiheessa “pomppasivat silmiin”, myöhempää, tarkempaa analyysia varten. Yhteensä aineistoa kertyi yhdeksän sivua kapeilla marginaaleilla ja rivivälillä yksi. Kirjoitelmapyyntöissä en rajoittanut tekstien pituutta ja kirjoitelmien pituudet vaihtelivatkin paljon. Lyhin kirjoitelma on noin viisi riviä pitkä. Tässä kirjoitelmassa ilmaisu on niukkaa ja lauseet hyvin lyhyitä. Analyysin kannalta teksti ei silti ole liian lyhyt. Muut tekstit ovat kuitenkin selkeästi pidempiä. Pisin teksti on puolitoista sivua pitkä. Kohdat, joissa en ymmärtänyt, mitä kirjoittaja tarkoittaa tai mihin hän sanavalinnoillaan viittaa, jätin aineistosta pois. Tällaisia virkkeitä oli aineistossa kaksi kappaletta. Koska olen kiinnostunut nimenomaan vanhemmuudesta, analyysin ulkopuolelle rajautuivat myös parisuhdetta koskevat kohdat. Muokkasin vastauksia myös niin, että vastaajan sukupuoli ei niistä paljastu, koska en ole kiinnostunut äitiydestä ja isyydestä erikseen. Joissakin kohdissa sukupuoli kuitenkin paljastuu tekstin sisällöstä. Suurimmassa osassa kirjoituksista oli vastattu kirjoituspyynnössä olleiden kysymysten mukaisesti. Kirjoituksissa, joissa oli vastattu kysymys kysymykseltä, poistin numeroinnin, koska

en etsinyt suoraan vastauksia kirjoituspyynnön kysymyksiin, vaan tutkin, miten aiheesta kirjoitettiin.

Ensimmäisen lukukerran tavoitteena oli tunnistaa tutkimuskysymysten kannalta merkitykselliset kohdat tekstistä. Hain vastauksia kysymykseen, miten vanhemmat kirjoittavat kirjoittaessaan vanhemmuudestaan. Aloitin siis analysoinnin kielenkäytön vaihtelun tarkastelulla eli erojen ja yhtäläisyyksien etsimisellä. Kiinnitin huomiota siihen, kuinka vanhemmat kuvasivat tai jättivät kuvaamatta itseään ja omaa vanhemmuuttaan. Lukiessani aineistoa tarkasti läpi, merkitsin kaikki tutkimuskysymysten kannalta olennaiset sanat, käsitteet ja merkityssisällöt. Tällaisia käsitteitä ja merkityssisältöjä olivat esimerkiksi suojele, odotukset ja vastuu. Osa merkitsemistäni kohdista oli pidempiä tekstinpätkiä. Usein diskurssi ilmeni nimenomaan pidemmässä aineiston pätkästä kuin yksittäisissä sanoissa tai lyhyissä ilmauksissa, ikään kuin rivien väleissä. Merkitsemieni sanojen ja virkkeiden perusteella ryhdyin erittelemään kirjoitusten puhetapoja. Kirjasin poiminnot erilliselle paperille ja listasin niiden perään vastaajanumerot, joissa kyseinen aihe esiintyi. Tällaisia aiheotsikoita tuli yhteensä 32. Yksi otsikko sisälsi 1–28 viitenumeroa aineistoon. Yhteen kirjoitelmaan saattoi siis olla monta viittausta. Tarkoitukseni ei ollut selvittää, mistä vanhemmat kirjoittivat, vaan miten he omasta vanhemmuudestaan kirjoittivat. Varsinainen analyysi alkoi otsikoinnin jälkeen. Analysoin, miten vanhemmat vanhemmuuttaan kuvaavat kunkin aiheotsikon kohdalla. Analyysin edetessä alkuperäiset otsikot oli luontevasti yhdisteltävissä niin, että niiden joukkoa kuvasi yhteinen diskurssi. Näin muodostui 11 diskurssia tarkentavaa diskurssia. Yhdistin nämä diskurssit vielä kuudeksi ”päädiskurssiksi”. Yksi tällainen diskurssi muodosti oman diskurssinsa yksin, ilman tarkentavia diskursseja.

Lukiessani diskurssiin liittyviä aineistolainauksia irrallaan tekstiyhteydestään, asettui niissä kuvattu vanhemmuus johonkin asemaan, subjektipositioon. Johdattelin subjektipositiot siis diskursseista. Mietin, millainen vanhempi kussakin diskurssissa rakentuu ja kuvasin sitä subjektiposition nimellä. Analyysini tarkoituksena ei ollut vain kuvailla aineistoa, vaan ryhmittelyjen pohjalta muodostaa vanhemmuuden diskursseja ja subjektipositioita ja näin ymmärtää tätä moniulotteista ilmiötä. Kenenkään vastaajan ei voi ajatella olevan enemmän oikeassa tai väärässä kuin joku

toinen, vaan kaikilla on oma näkökulmansa vanhemmuuteen. Diskurssit ja subjektipositiot eivät esiintyneet selkeinä kokonaisuuksina vaan pieninä paloina, joten ne tarkentuivat ja muuttuivat koko analyysivaiheen ajan. Vielä siirtyessäni kirjoittamaan tuloslukua tarkensin diskursseja ja subjektipositioita edelleen ja nimesin niitä osuvimmiksi. Tällaisen tarkentamisen ja usean lukukerran vahvuus on, että samalla varmistin koko aineiston analysoinnin samalla tavalla. Analyysin edetessä myös tutkimuskysymykseni tarkentuivat. Lopulliset vanhemmuuden diskurssit ja subjektipositiot ovat taulukossa 1.

TAULUKKO 1. Vanhemmuuden diskurssit ja subjektipositiot

Diskurssi	Subjektipositio
Normipuhe <ul style="list-style-type: none"> • Luonnollinen/luonteva • Odotusten mukainen 	Ajautujavanhempi
Prosessipuhe <ul style="list-style-type: none"> • Uusintava • Kehittyvä 	Tiedostava vanhempi
Tavoitetietoinen	Suorittaja-vanhempi
Huolipuhe <ul style="list-style-type: none"> • Epävarmuuspuhe • Vaativuuspuhe • Suorituspuhe 	Huolehtija-vanhempi
Voimaannuttava <ul style="list-style-type: none"> • Myötäelävä, lapsuutta ihaileva • Vanhemmuutta merkityksellistävä 	Saaja-vanhempi
Kiintymyspuhe <ul style="list-style-type: none"> • Läsnäolopuhe • Suojelupuhe 	Kiintynyt vanhempi

5 MISTÄ ON VANHEMMUUS TEHTY?

Analyysin pohjalta vastaan tutkimuskysymyksiini. Alaluvussa 5.1 käsittelen vanhemmuuden diskursseja ja alaluvussa 5.2 subjektipositioita. Aineistolainauksiksi halusin valikoida aineiston kannalta parhaat esimerkit niin, että ne kuvaisivat diskurssia mahdollisimman hyvin. Kaikista kirjoitelmista ei aineistolainauksia tässä siis ole.

5.1 Vanhemmuuden diskurssit

Tutkimustehtäväni oli selvittää, millaisena vanhemmat näkevät oman vanhemmuutensa. Ensimmäinen tutkimuskysymyksessäni kysyinkin, millaisia diskursseja heidän kirjoitelmissaan on löydettävissä. Seuraavissa alaluvuissa esittelen diskurssit, jotka analyysin perusteella aineistosta nimesin.

5.1.1 Normipuhe

Normipuheessa vanhemmuus nähdään normaalina, luonnollisena ja odotusten mukaisena. Vanhemmuus konkretisoituu, kun lapsi synnyttyään tulee vanhemmilleen todelliseksi. Diskurssissa voidaan erottaa toisaalta luonteva ja toisaalta odotusten mukainen vanhemmuus. Aineistossa nämä näkyivät esimerkiksi ilmauksissa “luontevasti”, “kyky otetaan käyttöön”, “en ole opetellut” ja “luonteva jatko”.

Hämmentävää on se, etten ole koskaan ajatellut vanhemmuutta tai opetellut sitä, ja silti se tuntuu tulevan luonnostaan. Maalaisjärjellä ja neuvolan avulla pääsee ihmeen pitkälle. Vanhemmuus lienee jokin sisäänrakennettu osa, joka aktivoituu lapsen synnyttyä. Ainakin itsestäni tuntuu siltä. (Vastaaja 8)

Esimerkissä kirjoittaja kuvaa vanhemmuuden helppoutta yllättäväksi ja hämmentäväksi. Helppoutta korostetaan sillä, että oma siirtyminen vanhemmaksi on tapahtunut luontevasti ilman opetuksia. Sana silti korostaa kirjoittajan ihmetystä; siitä huolimatta, vaikka hän ei ole ajatellut tai opetellut vanhemmuutta etukäteen, se on sujunut luonnostaan. Kirjoittaja painottaa sanomaansa vielä sanalla koskaan. Koskaan hän ei ole ajatellut vanhemmuutta tai opetellut sitä. Ilmaisuu on voimakas. Kirjoittaja on varma, ettei ole koko elämänsä aikana pohtinut vanhemmuutta. Koska vanhemmaksi siirtymisen luontevuus oli omien oletusten vastaista, päättyy hän aineistolainauksen seuraavassa virkkeessä siihen, että näin on yleisesti. Oma kokemus yleistetään kaikkia koskevaksi. Kirjoittajan mukaan vanhemmuus on ihmisellä sisäänrakennettuna ja se aktivoituu, kun sitä lapsen synnyttyä tarvitaan. Maalaisjärjeksikin kutsutulla arkijärjellä selviää käytännön tilanteista ja neuvolasta on saatavissa apua tarvittaessa. Sana "sisäänrakennettu" voi ajatella viittaavan vanhemmuuden synnynnäiseen taitoon tai kykyyn, joka löytyy jokaisella. Se on kuin automaattinen kyky, joka toimii kuten refleksi tai ohjelmoitu toiminto. Kyky uinuu, kunnes sitä tarvitaan. Ärsykkeenä toimii vauvan syntyminen, jonka seurauksena äidillä ja isällä on sitten refleksinomaisesti kyky toimia vanhempana arkijärjen avulla. Lisäksi vanhemman tukena on ollut neuvola, jonka yhdeksi tehtäväksi on asetettu vanhemmuuden tukeminen. Neuvola, perheiden lakisääteinen peruspalvelu, asettuu arkijärjen kanssa samalle tasolle. Vanhemman tukeutumisesta kaikille

saatavilla olevaan palveluun rakennetaan kirjoituksessa hyväksyty ja itsestään selvä osa vanhemmaksi kasvua. Sitaatin viimeisessä virkkeessä, “Ainakin itsestäni tuntuu siltä.”, kirjoittaja perustelee ja puolustaa kirjoittamaansa. Hän vetoaa omaan kokemukseen, uskaltaa sanoa, että ainakin, joka tapauksessa, vähintään hän ajattelee näin. Virke paljastaa, ettei kirjoittaja ole varma, onko hänen esittämänsä näkökulma totta. Ilmaus “ainakin itsestäni” kuitenkin vihjaa, että mahdollisesti muillekin vanhemmuus on normaali voimavara, joka löytyy tarvittaessa jokaisesta ihmisestä.

Toisaalta vanhemmuus mahdollistaa elämän jatkumisen.

--- eikä kukaan koskaan kysykään, miksi hankitte lapsen. Kai siihen liittyy ajatus oman olemassaolon uskomattomuudesta. Miten sitä voikaan olla niin hyväonninen, että on päätenyt elelemään täällä, vaikka vuosituhansien aikana olisi ollut lukemattomia mahdollisuuksia asioiden päättyä toisin. Pahalta tuntuisi näin onnekkaiden sattumusten ketjua katkaista. (11)

Tässä sitaatissa vanhemmuus asettuu toiselle tasolle, osaksi sukupolvien ketjua. Kirjoittaja on onnekaasti valikoitunut yhdeksi lenkiksi onnekkaiden, biologisten sattumusten ketjussa. Hän perustelee vanhemmaksi ryhtymistään sillä, ettei halua katkaista tätä ketjua. Koska hän on ollut niin onnekas, että on saanut syntyä maapallolle elämään, velvoittaa se häntä tarjoamaan tätä mahdollisuutta eteenpäin. Vanhemmaksi ryhtymisestä, suvun jatkamisesta rakentuukin velvollisuus. Aika ja paikka vanhemmuudelle löytyvät luonnollisesti, sattumusten kautta. Vanhemmaksi ryhtyminen on luonnollinen jatkumo aiempiin elämänvaiheisiin ja sukupolviin. Kirjoittajan mukaan päätöstä ryhtyä vanhemmaksi ei arkielämässä tarvitse perustella ja siitä muodostuukin normaali, odotusten mukainen tapahtuma.

5.1.2 Prosessipuhe

Prosessipuheessa vanhemmuus kehittyy kokemusten ja havaintojen kautta. Diskurssissa uusinnetaan omia lapsuuskokemuksia. Vanhempi peilaa itseään vanhempana omiin vanhempiinsa, omaan aiempaan toimintaansa ja lähipiirinsä muihin vanhempiin. Tämän lisäksi vastaajat nimeävät toimintaansa vaikuttavan

neuvolan sekä oman ammatillisen koulutuksen tai työn kautta saadun tiedon. Myös median kautta vanhemmat ovat saaneet kaipaamiaan vinkkejä erilaisista artikkeleista internetissä, lehdissä ja kirjoissa. Erikseen mainitaan muun muassa kasvatustieteiden tutkimusohjelma Supernannyn antaneen monia hyviä työkaluja tulevaisuutta varten. Kaikkia näitä voidaan nimittää vanhemmuuteen vaikuttaviksi nykytrendeiksi. Näistä rakentuu vanhemman toimintaa ohjaava arkipäivän tieto. Uusintava diskurssi näkyi aineistossa esimerkiksi ilmauksissa “kuten omat vanhempani”, “samanlainen äiti tyttärelleni” ja “siirtyy myös lapseni kasvatukseen”. Diskurssia ilmenee myös seuraavasta katkelmasta.

Omaan tapaan kasvattaa vaikuttavat varmasti eniten omat muistot lapsuudesta. Muistot siitä, millaiset asiat loivat tunnetta turvallisuudesta ja omasta merkityksellisyydestä sekä oppimisen kokemukset. (11)

Esimerkki alkaa väitteellä, johon kirjoittaja vahvasti sitoutuu: "Omaan tapaan kasvattaa vaikuttavat varmasti eniten omat muistot lapsuudesta". Sanavalinta "varmasti" korostaa väitteen ehdottomuutta. Kirjoittaja haluaa vielä eritellä, millaiset muistot ovat olleet vaikuttavia. Hän tarkentaa muistojen tarkoittavan nimenomaan tunnekokemuksia aiheuttaneita asioita, jotka lisäsivät turvallisuudentunnetta, itsetuntoa ja oppimiskokemuksia. Nämä kokemukset kirjoittaja rakentaa resursseiksi, jotka ovat muokanneet ja opettaneet häntä vanhempana. Vanhemmuus onkin kuin sukupolvesta toiseen yltävä perinne. Perinnettä ei kuitenkaan välttämättä kopioida ja siirretä suoraan. Nykyajan vanhempien omasta lapsuudesta ja omilta vanhemmilta omaksuttu malli ei aina sovi tai sitä ei haluta toistaa nykypäivänä. Vanhempi muistaa itsensä lapsena ja haluaa siirtää vain positiivisiksi kokemansa asiat omille lapsilleen ja jättää negatiiviset kokemukset uusintamatta. Hän on oppinut, mitkä keinot ovat hyväksi ja miten ei kannata toimia. Seuraavassa esimerkissä korostuu kehittyvä vanhemmuus.

Luultavasti eri ikäkausina on omanlaisiaan huolia ja kasvunpaikkoja sekä lapselle että meillä vanhempina, mutta kausi kerrallaan. Yhdessä perheenä ihmetellen on mahdollista löytää se meidän perheen tapa toimia ja olla. (3)

Kirjoittajan mukaan vanhemmuuteen vaikuttavat sekä vanhempien omat että lasten haasteet. Tämä on hänen arvionsa tulevaisuudesta. Se voi myös olla yleistä arvelua tai muiden kokemuksiin perustuvaa päättelyä. Haasteet kuitenkin muuttavat vanhemmuutta. Kyseessä on dialoginen prosessi, jossa myös aikuinen kasvaa. Muualla aineistossa diskurssi oli nähtävissä esimerkiksi ilmauksissa “prosessoineet”, “muotoutuvat” ja “antanut monta hyvää vinkkiä”. Prosessissa kasvattajan ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tuloksena voidaan päätyä johonkin muuhun kuin kasvattaja ennalta odottaa. Vaihtuvien haasteiden mukana vanhemman tehtävä määrittyy uudestaan. Kirjoittajan asenne tähän on, että "kausi kerrallaan" haasteista selvitään. Voimavarana on se, että kyseessä on yhteinen juttu. Yksittäiset roolit jäävät sivuun ja oleellisempaa on yksilöiden muodostama ryhmä tai tiimi, perhe.

5.1.3 Tavoitetietoinen vanhemmuus -puhe

Tavoitetietoisien vanhemmuuden diskurssissa vanhemmuudelle asetetaan kasvatustehtävä, jonka suorittamiseksi tulee kasvatustavoitteiden täytyä. Se näkyi seuraavanlaisissa ilmauksissa aineistossa: “toivottavasti hänestä kasvaa”, “haluan, että lapsistani tulee” ja “tärkein päämääräni”. Diskurssi näkyy myös seuraavassa aineistolainauksessa.

Haluaisin opettaa lapseni kunnioittamaan toisia ihmisiä, vaikka hän ei voisikaan hyväksyä tai jakaa kaikkia mielipiteitä heidän kanssaan. Haluaisin, että hän ymmärtää, että eri ihmiset näkevät tilanteita ja asioita eri tavoin ja muodostavat mielipiteitä omista lähtökohdistaan. Toivoisin, että lapseni oppisi kunnioittamaan aikuisia ja auktoriteetteja ja ymmärtämään, että he tarkoittavat neuvoillaan tavallisesti hyvää. Haluaisin, että hän oppisi keskustelemaan erimielisyyksistä rakentavasti.

(9)

Aineistolainauksessa tavoitteet ilmaistaan konditionaalimuotoisilla verbeillä haluaisin ja toivoisin. Niillä ilmaistaan toivomusta tai epävarmuutta. Pääpaino ei ole kirjoittajassa itsessään, vaan lapsessa ja hänelle asetetuissa kasvatustavoitteissa. Sitaatin ensimmäisen virkkeen vaikka-lause ilmaisee odotuksenvastaisuutta eli sitä, että huolimatta vaikka-lauseen esittämästä asiasta, hallitsevan lauseen asia pätee.

Lauseisiin sisältyy myös seuraus: jos kunnioittaa toisia, mielipiteet eivät yleensä ole erilaisia. Kyseisessä virkkeessä vaikka-sanalla on myöntävä merkitys, se lisää ja täydentää edellä olevaa. On toimittava tietyllä tavalla todellisuudesta huolimatta. Sanan vaikka merkityksen voi myös ymmärtää ilmaukseksi siinäkin tapauksessa että. Eli siinäkin tapauksessa, ettei samoja mielipiteitä jaeta, toisia tulee kunnioittaa. Toisten kunnioittaminen rakentuu niin tärkeäksi, että on samantekevää, vaikkei hyväksyisi tai jakaisi “kaikkia mielipiteitä”. Sanavalinta kaikkia jättää oletuksen, että joitakin samoja mielipiteitä kuitenkin hyväksytään ja jaetaan. Edelleen on hyvä kiinnittää huomio sitaatin viimeistä edellisen virkkeen sanavalintaan tavallisesti. Sillä tarkoitetaan normaaleja tapauksia tai ilmaisuja yleisesti ottaen. Normaaleissa tapauksissa tai yleisesti ottaen aikuiset ja auktoriteetit tarkoittavat neuvoillaan hyvää. Sanan tavallisesti lisääminen kyseiseen lauseeseen kertoo kirjoittajalla itsellään olevan kokemuksia, ettei näin aina kuitenkaan ole (vrt. he tarkoittavat neuvoillaan hyvää). Sitaatin konditionaalimuotoiset verbit haluaisin ja toivoisin kertovat myös ne asiat, jotka vastaaja tuottaa tärkeiksi. Niissä näkyy, millaista elämää hän lapselleen toivoo. Keskeisimpiä ovat toisten kunnioitus ja erilaisuuden ymmärtäminen. Lisäksi tavoitteellisen vanhemmuuden diskurssissa tärkeää on se, millaiselta perhe-elämä ulkopuolisille näyttää, kuten seuraava aineistolainaus osoittaa.

Toivon, että lastani pidettäisiin tuttavapiirissä ystävällisenä ja huomaavaisena. (9)

Tavoitetietoisessa diskurssissa vanhempi asettaa itselleen tavoitteita. Lainauksessa kirjoittaja toivoo tuttavapiirinsäkin näkevän lapsessaan ystävällisyyden ja huomaavaisuuden ominaisuuksia. Vanhemmuutta ja sille asetettujen tavoitteiden saavuttamista peilataan ulkopuolisten mielipiteistä ja reaktioista. Keskeistä on se, millaiselta “lopputuotos”, lapsi, muiden silmissä näyttää. Muiden palaute kertoo vanhemmalle, onko hän onnistunut tehtävässään. Kirjoittaja odottaakin muiden arvostelevan hänen vanhemmuuttaan. Palautteella on suuri merkitys, sillä on tärkeää onnistua. Itselle asetettuja tavoitteita tavoiteltaessa tulee vanhemmuudesta suoritus ja vastuullinen projekti. Vanhemmalla on halu ja tarve onnistua tehtävässään vanhempana.

5.1.4 Huolipuhe

Kun vanhemmuudelle on asetettu paljon tavoitteita, vanhemmuuteen liitetään myös monenlaista huolta. Jokapäiväisestä vanhemmuudesta muodostuu haastavaa. Arjessa vaikuttavat myös muut elämän osa-alueet, kuten työ, terveys ja muut ihmissuhteet. Analyysin pohjalta huolipuhe tarkentui epävarmuuspuheeksi, vaativuuspuheeksi ja suorituspuheeksi. Epävarmuuspuhetta, jossa epävarmuus on keskeistä, kuvaavat aineistossa muun muassa ilmaukset “osaanko, “olenko tarpeeksi” ja “jos olisikin“.

Mikä on liikaa ja mikä liian vähän. Se tulee kaikessa: mikä on liikaa vastuuta ja mikä liian vähän? Mikä on liikaa ruokaa ja mikä on liian vähän? Mikä on liikaa kerrottu ja mikä liian vähän? Mikä on liian kauan ja mikä on liian lyhyen aikaa? Mikä on liian pitkä matka ja mikä liian lyhyt? ... Lista on loputon. Olen todellakin saanut omalta äidiltäni mallin täydellisyyteen pyrkimisestä, mutta luonnontieteitä opiskelleena ymmärrän, että maailmassa on enemmän epätäydellisyyttä kuin täydellisyyttä. --- Ja tämä tietynlainen taistelu opitun mallin ja oikean elämän välillä luo epävarmuutta. Kyllähän ne lapset sanoo, että olen maailman paras ja heidän mielestään onnistun roolissani äitinä joka päivä, mutta onko se silti riittävästi? (4)

Aineistolainauksen vanhemmalla epävarmuuksien lista on loputon. Lapsilta saatu palaute on parasta mahdollista, mutta se ei riitä. Vanhemmuus on epätietoisuuden kanssa kamppailua. Siitä huolimatta, että vastaaja kertoo tietävänsä luonnossa vallitsevan epätäydellisyyden ja oman täydellisyyden tavoittelunsa lähtökohdat, ei hän mielestään ole riittävän hyvä. Vastaaja on saanut täydellisyyteen pyrkimisen mallin lapsuuskodistaan. Sana “todellakin” sävyttää virkettä. Ei ole epäselvyyttä, ettei malli olisi hänen toimintaansa vaikuttanut. Vanhempi tiedostaa mallin olevan epärealistinen. Hän kertookin “taistelevansa” tämän mallin ja “oikean”, todellisen elämän välillä. Sanavalinta taistelu luo mielikuvan todellisesta kamppailusta. Pikkulapsiperheen arki on jotakin muuta kuin täydellisyyden tavoittelu. Se on taistelua sen tavan löytämisestä, joka on itselle ominainen tapa olla ja toimia vanhempana. Kun oman vanhemman malli ei sovi, on vanhempi epävarma, miten toimia.

Vaativuuspuheessa vanhemmuus näyttäytyy vaativana. Kodin ulkopuolella on joku, joka asettaa odotuksia, arvostelee ja pitää vanhempaa epätäydellisenä. Omat vanhemmat ja aikakausi-, vauva- sekä perhelehdet rakennetaan tahoiksi, jotka antavat mallin täydellisyydestä. "Minulta odotetaan" monenlaisia ja paljon asioita. Myös itse itselle asetetut odotukset, vanhemmuuteen liittyvät huolet ja oman jaksamisen rajallisuus ("väsymys") rakentavat vanhemmuudesta vaativaa. Arkeen vaikuttavat vanhemmuuden lisäksi kaikki muut vanhemman elämässä olevat asiat ja vanhemmuuden voikin sanoa olevan yksi rooli muiden roolien joukossa. "Elämän muut muutokset" vaikuttavat vanhempana toimimiseen. Yhdeksi vaativuustekijäksi nimetään se, että vanhemmuus tähtää tulevaisuuteen. Vanhemman tarkoituksena on toiminnallaan taata lapselle hyvä tulevaisuus. Vaatimusten mahdottomuus näyttäytyy vanhemman epäonnistumisen tunteina. Myös lapsi asetetaan vaatijaksi.

Oma vapaus on mennyttä. Jossain joku aina haluaisi vaatia sinulta jotain, eikä siltä tunteelta saa hetken rauhaa. (12)

Vanhemmuus on vapauden vastakohta. Vanhempi on voimakkaasti sidottu lapseen, joka on riippuvainen hänestä. Tästä muodostuu riippuvuussuhde, jonka tiiviys jopa ahdistaa vanhempaa. Vaikka vanhempi on fyysisesti eri paikassa kuin lapsi, lapsen vaatimukset ovat silti vanhemman mielessä. Ajatusta korostetaan ilmauksilla "aina" ja "ei hetken rauhaa". Lapsi haluaa koko ajan jotakin. Konditionaalimuotoinen verbi haluaisi kertoo siitä, että jos lapsi fyysisesti sijaitsee eri paikassa tai vanhempi haluaa itse niin, ei lapsi voisi tai saisi esittää vanhemmalle vaatimuksia. Lapsen vaatimuksissa näkyy luottamus vanhempaan. Luottamusta seuraa vastuu, "vastuun kantamista", jota vanhempi ei voi pakoilla. Tilanteen lopullisuus saa vanhemman ikävöimään menettämänsä vapautta.

Epävarman ja vaativan vanhemmuuden taustalla on vanhemman "tunne" siitä, ettei vanhemmuudessa saa erehtyä. Tämä näkyy aineistossa suorituspuheena.

Vanhemmuus merkitsee minulle --- perustarpeiden tyydyttämistä, lasten turvallisuudesta ja hyvinvoinnista huolehtimista ja elämän tärkeiden asioiden opettamista. (15)

Vanhempi asettaa itselleen tehtäviä, jotka liittyvät siihen, mitä hän pitää vanhemmuudessa tärkeänä. Hän on huolehtija, lapsen tarpeisiin vastaaja ja opettaja. Huolehtimisen aiheina ovat lapsen turvallisuus ja hyvinvointi. Kyse on hyvin konkreettisten asioiden hoitamisesta ja suorittamisesta. Tuloksena on työntäyteisiä päiviä.

5.1.5 Voimaannuttava vanhemmuus -puhe

Voimaannuttavan vanhemmuuden diskurssissa vanhemmuuteen liitetään monia myönteisiä asioita. Ennen kaikkea vanhempi saa kokemuksen itsestään tärkeänä ihmisenä. Vanhempi miettii, mitä vanhemmuus hänelle merkitsee ja toteaa sen olevan kunniatehtävä ja etuoikeus. Voimaannuttavan vanhemmuuden diskurssi on lapsuutta myötäelävä ja ihaileva diskurssi. Se näkyy aineistossa esimerkiksi ilmauksissa “oppii ja kehittyy”, “oivaltamisen ilo” ja “lasten riemu” ja myös seuraavassa lainauksessa.

Lasten positiivinen tapa nähdä asioita. Kaikki on vielä joko mustaa tai valkoista ja ne harmaan sävyt vielä puuttuvat. Elämä ei ole vielä kolhinut ja lapset osaavat luottaa hyvään huomeneen. Jos itsellä on synkkä päivä, niin leikkihetki lasten kanssa saa voimaan niin paljon paremmin ja ne isot aikuisten murheet näyttävät pieniltä ja jaksaa taas selvittää niitä. (4)

Lapsi antaa pieniä ilonaiheita vanhemman arkeen. Vanhempi seuraa lapsensa touhuja, jotka heijastavat positiivisuutta vanhemmuuteen. Samalla vanhempi iloitsee lapsensa kehityksestä ja oppimisesta. Diskurssissa vanhemmuus mahdollistaa myös vanhemmalle uuden lapsuuden. Vanhemmalla on syy ja lupa leikkiä sekä ihmetellä lapselle uusia asioita yhdessä lapsen kanssa. Vanhempi saa hullutella tavalla, jota muutoin saatettaisiin pitää kummallisena. Myös juhlapyyhiin on tullut uudenlainen merkitys. Tässä lapsuutta myötäelävässä ja ihailevassa diskurssissa on nähtävissä voimakas kahtiajako vanhempien ja lasten maailman välille. Lapsuus ja lasten maailma täydentää vanhemman elämää positiivisella tavalla. Vanhemmuus on “tärkein ja hienoin asia” ja ilahduttavinta ovat lapsen “hymyt ja halaukset” ja niiden

rinnalla omat “murheet näyttävät pieniltä”. Merkityksellistämistä avaa tarkemmin seuraava aineistolainaus.

Joku tarvitsee sinua todella ja haluaa syliin, vaikka juuri olisit ollut maailman inhottavin olento. (12)

Lapsi antaa vanhemmalleen kokemuksen merkityksellisyydestä ja tärkeydestä. Vaikka lapsen vuoksi joutuu luopumaan joistakin asioista, antaa vanhemmuus enemmän kuin ottaa. Merkityksellisyys konkretisoituu arjessa lapsen hellyydenosoituksina. Vanhemman ja lapsen välille muodostuu ainutlaatuinen suhde. Asetetut rajat luovat turvallisuutta, joka saa lapsen hakeutumaan vanhempansa luo, vaikka hän aiheuttaa myös pettymyksiä ja pahaa mieltä. Rajat rakentavat rakkautta. Yhdessäoloa lapsen kanssa verrataan työelämään. Vanhemmuus katsotaan työn vastakohtaksi ja vastapainoksi. Suhde lapseen on vanhemmalle myös palkitsevaa, se vaikuttaa vanhemman itsetuntoon, itsevarmuuteen, naiseuteen ja miehisyyteen sekä yksinäisyyden pelon hälvenemiseen. Diskurssissa suhde lapseen muodostuukin merkityksellisimmäksi asiaksi elämässä.

5.1.6 Kiintymyspuhe

Samalla kun vanhempi saa voimia läsnäolosta lapsensa kanssa, rakentuu vanhemmuudelle uudenlainen rooli. Vanhempi ei ole vain biologinen, juridinen tai sosiaalinen vanhempi, vaan läsnä oleva, lapseensa kiintynyt, psykologinen vanhempi ja lapsen suojelija. Kiintymyspuhe tarkentuu läsnäolopuheeksi ja suojelupuheeksi. Koska vanhempi on kiintynyt lapseensa, haluaa hän olla läsnä lapsen elämässä ja suojella lasta. Läsnäolopuheen ilmauksia olivat aineistossa “kodin pitäminen --- myös henkisesti”, “aikaa ja läsnäoloa” sekä “juttelemalla”. Läsnäolopuhetta kuvaa myös seuraava lainaus.

Silti itse sijaisperheessä asuneena, en koe, että äiti on juuri se henkilö, joka on hautonut lasta 9kk ja työllä ja tuskalla lapsen maailmaan saattanut. Äiti on se, joka pitää huolta lapsen tarpeista, rakastaa ja tukee.
(2)

Esimerkissä vanhemmuus voi olla jotakin muuta kuin biologinen vanhemmuus. Tällä kirjoittaja ilmaisee itseään erilaisena, irrallaan ydinperheideaalia edustavien yhteisöstä. Perusteeksi kirjoittaja esittää oman kokemuksensa sijaisperheessä kasvamisesta. Vaikka lapsen odotus on pitkä ja sitä seuraa fyysisesti rankka synnytys, merkityksellisemmäksi luodaan syntymän jälkeinen elämä. Kirjoittaja luo mielikuvan vanhemmuudesta psykologisena vanhemmuutena, jossa oleellisinta on kiintymys ja läsnäolo. Tällainen vanhemmuus ei ole automaatio, vaan se pitää rakentaa ja ansaita.

Suojelupuheessa pienen lapsen vanhemman tehtävä on lapsen suojeleminen. Keskeistä on turvallisuus. Koti on turvapaikka, jossa saa puhua kaikesta ja näyttää tunteensa. Vanhemman tehtävä on turvallisuudesta vastaaminen ja tarvittaessa kokemusten rajoittaminen. Kirjoitelmissa käsiteltiin "turvan luomista" ja sitä, "etten antaisi minkään satuttaa lastani". Lapsen itsenäistyessä mahdollisuudet kontrollointiin vähenevät ja tämä huolettaa vanhempaa. Taustalla vaikuttaa lapsen menettämisen pelko. Suojelupuhe näkyy seuraavassa aineistolainauksessa, jossa apua on löydetty vertaistuesta.

Toisinaan minua huolettaa se, että lapseni kasvaessa en enää pysty näkemään ja kontrolloimaan kaikkea, mitä hän kokee. --- Nämä tunteet ovat onneksi tuttuja monelle muullekin vanhemmalle, kuten Aale Tynni runossaan kirjoittaa: "Sinun laillasi levottomaksi saa/ minut ankara tuuli ajan./ Voin lasten suojaksi rakentaa/ vain lauluni lehtimajan". (9)

5.2 Vanhemmuuden subjektipositiot

Vanhempien kirjoitelmissa rakennetaan myös vanhemman ja lapsen välisiä suhteita. Toinen tutkimuskysymykseni oli, millaiseen asemaan vanhemmat itsensä suhteessa lapseensa tai lapsiinsa kirjoitelmissaan asettavat eli millaisia eri subjektipositioita vanhemmille teksteissä syntyy.

Normipuheessa vanhempi ikään kuin ajautuu vanhemmaksi; hänelle muodostuu *ajautujavanhemman* subjektipositio. Vanhempi mukautuu elämässä eteen tuleviin tapahtumiin ja ajautuu elämänvaiheeseen, jossa hänestä tulee vanhempi. Aika ryhtyä vanhemmaksi on sopiva ja rooli löytyy jopa hämmentävän helposti. Vanhemmuuteen kasvu on itsestään selvä ja luonnollinen tapahtumaketju. Ajautujavanhempi ei pohdi, ettei ryhtyisi vanhemmaksi, eikä pidä lapsettomaksi jättäytymistä vaihtoehtona. Vanhemmuus ja vanhemmaksi ryhtyminen on luonnollinen, luonteva, odotusten mukainen ja normaali osa elämää.

Prosessipuheessa vanhemmuus on uusintavaa, oppivaa ja kehittyvää. Vanhemman subjektipositioiksi muodostuu *tiedostava vanhempi*. Hän kyseenalaistaa ja prosessoi omaksumaansa tietoa ja omia kokemuksiaan ja toteuttaa vanhemmuuttaan niiden pohjalta. Hänellä on pyrkimys lapsen kannalta hyvään ja oikeaan. Vanhempi toimii parhaaksi katsomallaan tavalla omien resurssiensa puitteissa ja itse omaksumansa tiedon sekä omien kokemustensa pohjalta. Siten jokaisesta vanhemmuudesta rakentuu erilainen.

Tavoitetietoisien vanhemmuuden diskurssissa vanhemmalla on monenlaisia tavoitteita vanhemmuuteensa liittyen. Niitä tavoitellessaan positioituu vanhempi *suorittaja-vanhemmaksi*. Vaikka vanhempi erottaa itsensä kasvatusalan ammattilaisista, nimetään kirjoituksissa useita tavoitteita vanhemmuudelle, itselle kasvattajana ja välillisesti myös lapsille. Suuri merkitys on sillä, että nykyisin kaikenlaista tietoa on valtavasti saatavilla, myös teorian tietoa lapsuudesta ja lapsen hoitoon sekä kasvatukseen liittyvistä asioista. Lisäksi vanhempi tiedostaa esimerkin merkityksen ja oman vastuunsa. Kirjoituksissa vanhemman kasvatustehtävään liitetään vastuu lapsesta, lapsen hoito ja huolenpito sekä esimerkkinä oleminen. Jos vanhempi keskittyy vain asettamiensa tavoitteiden saavuttamiseen, tulee vanhemmuudesta suoritus. Tällöin merkityksellisemmäksi asetetaan päämäärä ja sivuseikaksi ja velvollisuuden omaiseksi työksi jää arkipäivän vanhemmuus, jonka kautta päämäärä saavutetaan.

Huolipuheessa vanhemmuudesta konstruoituu vaativa tehtävä ja vanhemmalle muodostuu *huolehtija-vanhemman* positio. Vanhemmalle kohdistuu vaatimuksia ja vanhemmuudesta suoriutuakseen on hänen huolehdittava useista asioista. Nämä

vaatimukset eivät ole vanhemman itsensä asettamia. Ne annetaan ulkopuolelta tai vanhempi sisäistää ne itselleen ympäristöstään ja kokemuksistaan. Eräs aineiston vanhemmista pohti, että aluksi oli huolettanut, osaako olla sellainen vanhempi “kuin ennalta odotetaan”, mutta hän on kuitenkin omasta mielestään “onnistunut hyvin”. Vanhempi siis myös itse uusintaa vaatimuksia ja odotuksia vanhempana onnistumisesta. Vanhempi ei halua erehtyä vaan näyttää erityisesti ulkopuolisille pystyvänsä suoriutumaan tehtävästä. Tämä aiheuttaa vanhemmalle huolta. Ratkaisut, jotka nyt tehdään, huolestuttavat vanhempaa myös siksi, että ne heijastuvat tulevaisuuteen. Tulevaisuutta pohtiessa mietityttävät maailmanlaajuisten tapahtumien vaikutukset. Kaikki tämä vaikuttaa vanhemman jaksamiseen. Vanhempana toimii oman jaksamisensa mukaan. Joskus joistain asioista saattaa lipsua ja toisinaan jaksaa olla tarkempi sekä tiukempi kasvattaja kuin joskus toiste. Vanhemmuuteen liittyy siis vaatimusten ristitulella jonkinasteinen epäjohdonmukaisuus. Vanhemman kokemus onnistumisesta tai epäonnistumisesta asettaa hänelle uusia vaatimuksia. Syntyy siis vaatimusten kehä, jossa huolehtija-vanhempi yrittää selvitä.

Voimaannuttavan vanhemmuuden diskurssissa vanhemmuuteen liitetään monia myönteisiä asioita, joiden kautta vanhempi voimaantuu. Vanhemman subjektipositioksi muodostuu *saaja-vanhempi*. Vanhempi voi saada itselleen uuden lapsuuden. Vanhemmuus mahdollistaa itselle lapsuuskokemusten kokemisen uudelleen, saa leikkiä ja ihmetellä lapselle uusia asioita yhdessä lapsen kanssa. Vanhemmuus antaa myös syyn monenlaiseen toimintaan, jota muutoin ei tulisi tehtyä. Lisäksi juhlapyyhiin tulee uudenlainen merkitys. Vanhempi saa myös iloita lapsensa kehityksen seuraamisesta. Lisäksi lapsi opettaa vanhempaa näkemään uusia asioita itsestä, toisista ihmisistä ja perhe-elämästä sekä ymmärtämään omien vanhempien toimintatapoja. Vanhemmuus tuotetaan kasvattamisen lisäksi myös kasvamiseksi. Vanhempi voi saada, ehkä yllättäen, itsevarmuutta, sukupuoliisuus voi vahvistua ja yksinäisyyden pelko väistyä. Vanhemmuus kannattaa.

Kiintymyspuheessa vanhempi elää tiiviisti lapsensa kanssa. Vanhemman ja lapsen välille rakentuu erityinen tunnesuhde ja -side, kiintymyssuhde. Vanhemmuus on psykologista ja vanhemman subjektipositioksi muodostuu *kiintynyt vanhempi*. Kiintymyssuhde kehittyy vuorovaikutuksessa ja vanhemman aito läsnäolo lapsen arjessa muodostuukin tässä merkittäväksi. Vanhemman velvollisuuksia toteutetaan

omasta tahdosta ja halusta. Lapseensa kiintynyt vanhempi myös pohtii etukäteen lapsen kasvamista ja irtautumista vanhemmasta. Suhteen merkityksellisyyttä kuvaa myös se, että vanhempi pelkää lapsensa menettämisestä.

5.3 Vanhemmuuden diskurssien ja subjektipositioiden yhteenvedoa

Tutkijan etiikkaan kuuluu nostaa kaikki diskurssit esiin huolimatta siitä, kuinka paljon tai vähän sitä esiintyy aineistossa. Jokainen aineistosta löytyvä puhetapa on yhtä arvokas. Tässä tutkimuksessa analyysin pohjalta muodostui kuusi vanhemmuuden diskurssia: normipuhe, prosessipuhe, tavoitetietoisien vanhemmuuden diskurssi, huolipuhe, voimaannuttavan vanhemmuuden diskurssi ja kiintymyspuhe. Joitakin näistä diskursseista esiintyi määrällisesti enemmän kuin toisia. Koska vallalla olevia puhetapoja voidaan pitää yleisesti hyväksytyinä, aineistosta löytyvät puhetavat ja merkityksenannot säätelevät vanhemmuutta. Vallitsevimmat diskurssit tässä tutkimuksessa olivat voimaannuttavan vanhemmuuden diskurssi ja huolipuhe. Voimaannuttavan vanhemmuuden diskurssia oli 62 aineiston ilmauksessa ja huolipuhetta 47 kohdassa aineistoa. Yhteensä tutkimuksen kannalta merkityksellisiä ilmauksia aineistossa oli 179. Koska vanhemmat osallistuvat aktiivisesti vanhemmuusdiskurssien tuottamiseen, voidaan ajatella, että on siis yleisesti sopivaa kertoa vanhemmuudesta elämän merkittävimpänä asiana, mutta myös sen olevan vaativaa. Vanhemmuuteen sisältyy paljon, mutta voidaan siis ajatella, että se on kahtia jakautunutta, polarisoitunutta. Se "ottaa ja antaa". Jotkut diskurssit voivat marginalisoida tai sulkea toisia diskursseja pois (Cheek 2004, 1143). Vähiten aineistosta löytyi kiintymyspuhetta ja normipuhetta. "Voimakkaat" diskurssit veivät siis tilaa "neutraalilta ääneltä", mutta myös diskurssilta, jossa keskeistä on vanhemman kiintymys lapseen. Aineistossa ei käsitelty lainkaan sitä, ettei vastaaja olisi halunnut vanhemmaksi. Vastaajajoukko oli varmasti jollakin tavalla valikoitunutta ja voi olla, että juuri tällaiset isät ja äidit, joille kasvu vanhemmaksi on ollut kivikkoisempaa, jäivät tutkimuksesta pois. Toinen poisjäänyt aihealue, jonka haluan nostaa esiin, oli perheen ja työn yhdistäminen. Tätä ei aineistossa yhtä vertailevaa mainintaa lukuun ottamatta pohdittu lainkaan.

Tässä tutkimuksessa vanhempien rooli kirjoitelmissa vaihteli. Toisinaan vastaaja kirjoitti kirjoitelmissa vanhemman roolissa, toisinaan lapsen, asiantuntijan tai maallikon. Hän puhui itsestään äitinä tai isänä, mutta toisinaan muisteli itseään lapsena. Asiantuntijarooli ilmeni kirjoittajan kertomina faktoina ja maallikkorooli omia tunteja ilmaistessa, minusta tuntuu -ilmauksissa. Jokaisessa diskurssissa vanhemmuus asettui myös omaan subjektipositioon. Näitä olivat ajautujavanhempi, tiedostava vanhempi, suorittaja-vanhempi, huolehtija-vanhempi, saaja-vanhempi ja kiintynyt vanhempi. Samalla kun aineistosta oli löydettävissä vallitsevimmat diskurssit, voidaan niiden subjektipositioita pitää aineiston vallitsivimpina. Näitä subjektipositioita olivat huolehtija-vanhempi ja saaja-vanhempi, jotka myös ovat toisilleen vastakkaisia. Vanhempi huolehtii lapsestaan, mutta myös saa vanhempana itselleen lapsestaan paljon positiivisia asioita. Vähemmälle aineistossa jäivät kiintymyspuheen ja normipuheen subjektipositiot, kiintynyt vanhempi ja ajautujavanhempi. Kiintyneen vanhemman subjektipositio liittyy erityisesti lapseen kohdistuvaan tunnesuhteeseen. Voi olla, että subjektiposition vähyyttä selittää suomalaiselle tyypillinen ilmaisu, jossa tunnesanoja ei paljon käytetä. Ajautujavanhemman subjektiposition vähyyttä voi selittää se, että pääosin kirjoittajat olivat ehkä suunnitelleet ja tietoisesti halunneet vanhemmiksi. Kaiken kaikkiaan tekstit olivat hyvin henkilökohtaisia, lähes kokonaan yksikön ensimmäisessä persoonassa kirjoitettuja. Muutamissa kohdissa kirjoittajat antoivat omien kokemustensa pohjalta yleisempiä ohjeita, joiden persoonamuoto oli yksikön kolmannessa.

6 POHDINTA

Tässä luvussa pohdin tutkimustuloksia peilaten niitä aiempiin tutkimustuloksiin ja teoriaosassa esitettyihin näkökulmiin. Luku sisältää myös tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden sekä tutkimuksen soveltamisen ja hyödyntämisen pohdintaa sekä jatkotutkimushaasteita.

6.1 "Välillä tietenkin rankkaa, mutta myös hyvin palkitsevaa"

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaiseksi vanhemmuus rakentuu vanhempien omissa kirjoitelmissa. Tutkin, millaisia vanhemmuuden diskursseja ja subjektipositioita vanhempien kirjoitelmista oli löydettävissä. Keräsin lumipallomenetelmällä pienten lasten vanhemmilta yhteensä kaksikymmentä kirjoitelmaa heidän omasta vanhemmuudestaan ja analysoin niitä diskurssianalyysin keinoin. Tutkimuksessasi vanhemmuuteen kietoutuu äitiys, isyys, kasvattaminen sekä omat henkilökohtaiset ja muiden kokemukset. Analyysin tuloksena nimesin kuusi vanhemmuuden diskurssia: normipuhe, prosessipuhe, tavoitetietoisien

vanhemmuuden diskurssi, huolipuhe, voimaannuttavan vanhemmuuden diskurssi ja kiintymyspuhe. Vanhemmuuden subjektipositioiksi muodostuivat ajautujavanhempi, tiedostava vanhempi, suorittaja-vanhempi, huolehtija-vanhempi, saaja-vanhempi ja kiintynyt vanhempi. Aineistossa vallitsevimiksi diskursseiksi muodostui voimaannuttavan vanhemmuuden diskurssi ja huolipuhe.

Voimaannuttavan vanhemmuuden diskurssissa vanhemmuus on merkityksellistä ja toisaalta lapsuutta myötäelävää ja ihailevaa. Diskurssissa vanhemmuuteen liitetään monia myönteisiä asioita ja vanhemmuus muodostuu elämää rikastuttavaksi tekijäksi, kunniatehtäväksi ja etuoikeudeksi. Vanhempi saa kokemuksen itsestään tärkeänä ihmisenä. Kuten diskurssissakin, Kivijärven, Röngän ja Hyväluoman (2009) tutkimuksessa antoisinta puolta vanhempana olemisessa oli lapsen osoittama läheisyys ja hellyys sekä lapsen ilmaiseman ilon ja mielikuvituksen seuraaminen ja lasten juttujen kuunteleminen. Näille ei oikein löytynyt vastinetta muilta elämänalueilta. Äidit ja isät pitivät vanhemmuuden antoisimpina puolina kahdenkeskisiä yhdessä olemisen ja tekemisen hetkiä lapsen kanssa. Iloa ja ylpeyttä tuotti myös lapsen oppimisen ja kasvun seuraaminen. (Kivijärvi ym. 2009, 64.) Vanhemmuus tuo paljon tyydytystä. Lapsen kasvamisen seuraaminen, lapsen ajattelu ja spontaanisuus sekä tunne läheisyydestä, tarvitsevuudesta ja rakkaudesta ovat asioita, joita ei esimerkiksi työelämästä saa. (Rönkä, Malinen, Sevón, Kinnunen, Poikonen & Lämsä 2009, 275.) Voimaannuttava vanhemmuus -puhe on lähellä Huttusen (2001) nimeämää psykologista vanhemmuutta, joka rakentuu kiintymykselle ja vuorovaikutukselle. Tällainen vanhempi on kiintynyt lapseen ja hän haluaa hoivata, suojella, auttaa, tukea, olla lähellä ja viettää aikaa yhdessä lapsen kanssa. Vanhemman ja lapsen välille on muodostunut läheinen ja vastavuoroinen suhde.

Aineistossa vallitsevimmat diskurssit, voimaannuttavan vanhemmuuden diskurssi ja huolipuhe, voidaan myös tutkimuksen diskursseista selkeimmin nimetä toistensa vastavoimiksi. Elämän rikastuttamisen lisäksi vanhemmuuteen liitetään monenlaisia huolia. Vanhemmuus on vaativaa, kun arkeen sisältyy myös muita elämän osaluolia. Huolipuhe tarkentuikin epävarmuuspuheeksi, vaativuuspuheeksi ja suorituspuheeksi. Ympäristö luo vertailukohteita, joiden avulla peilataan sitä, mikä tai millainen vanhempi haluaisi tai vanhemman kuuluisi olla. Jos vanhempi ei mielestään onnistu, seuraa siitä riittämättömyyden tunnetta ja syyllisyyttä. Olisi

tärkeää näyttää muiden silmissä onnistuneelta vanhemmalta. Elämästä tulee tavoitteellista, kuten on nähtävissä tämän tutkimuksen tavoitteellisen vanhemmuuden diskurssissa. Tavoitetietoisien vanhemmuuden diskurssin voikin sanoa selittävän huolipuhetta. Huolipuheen keskeinen viesti, vanhemmuuden vaativuus, näkyy myös Kivijärven ym. (2009) tutkimuksessa. He toteavat, että on paljon tilanteita, joissa vanhempi tuntee itsensä epävarmaksi tai vanhempana oleminen on vaikeaa ja raskasta. Erityisesti väsyneenä, kiireisenä ja kiukkuisena lapsen kasvatus tuntuu vaikealta (Rönkä ym. 2009, 275). Vanhemmuus nähdään sitovana ja vastakohtaisena omalle ajalle (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 111). Myös terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksessa, jossa tutkittiin alle 9-vuotiaiden lasten vanhempia (N=3200), vanhemmat olivat huolissaan omasta jaksamisestaan. Tutkimuksessa viidennes vanhemmista koki syyllisyydentunnetta tai ylihuolehtivaisuutta. (Perälä, Salonen, Halme & Nykänen 2011, 38.) Vanhemman väsymyksen voi sanoa olevan yleistä ja jopa sallittua, koska se on tila, johon on päädytty itsestä riippumattomista syistä. Vanhemmilla onkin oikeus olla väliaikaisesti jaksamaton. Eeva Jokinen (1996, 66) toteaa äidin väsymystä käsittelevässä kirjassaan, että äidit ovat ruumiillisia subjekteja, diskurssien ja tiedostamattomien samastumisen kohtauspaikkoja, mutta olettaa kuitenkin, että äidit ovat niin hyviä kuin he sillä hetkellä ja siinä tilanteessa voivat olla.

Sosiaalisesti konstruoituneet diskurssit rakentuvat niistä käsityksistä, joita vanhemmilla on siitä, millaista vanhemmuus on. Nämä käsitykset ovat yhteydessä ympäröivään yhteiskuntaan sekä vanhempien päivittäisiin käytäntöihin. Esimerkiksi äitiyden kulttuurisessa konstruktiossa äiti näyttäytyy yleensä tietynlaisena ja tietyn ikäisenä. Jos äiti on kulttuurillisen käsityksen mukaan liian nuori tai liian vanha äidiksi, vaatii se yleensä äidiltä perusteluja. (Kelhä 2009.) Voimaannuttavan vanhemmuuden diskurssin mukaan vanhempi saa nauttia lapsesta ja perheestä. Vanhemmuuden iloa ja sen merkitystä ei tarvitse peitellä. Huolipuhe saa yhteiskunnan näyttämään suoritusyhteiskunnalta. Samalla se tulee painottaneeksi jaetun vanhemmuuden merkitystä ja tärkeyttä. Huolet helpottuvat, kun vanhemmat jakavat vanhemmuuteen liittyvät epäröinnit, vaatimukset ja suoritukset.

Lapsen oikeuksien sopimuksen 18. artiklan mukaan lapsen edun on määrättävä vanhempien toimintaa (UN 1989). Vanhemmuudessa lapsen hyvinvointi menee siis

aikuisten tarpeiden edelle. Tällaista voi kuvailla elämiseksi “lapsen ehdoilla”. Jos lapsi on kuitenkin ylivertainen suhteessa vanhempansa, lapsi ja lapsen tarpeet asetetaan tärkeysjärjestyksessä etusijalle ja vanhemman omat tarpeet jäävät huomiotta. Lapselle annetaan kaikki, mutta häneltä ei odoteta mitään. Lasta kuvaillaan kurittomaksi ja vuorovaikutusta taisteluksi. Lapsi on pomo ja aikuinen curling-vanhempi, joka haluaa silotella lapsen kohtaamat haasteet. Tämä on lapsikeskeistä vanhemmuutta, jota tutkimuksen tuloksissa on löydetty huolipuheesta. Tällöin vanhempi on salliva ja kiintymyssuhde vanhemman ja lapsen välillä ristiriitainen. Vanhempi perustelee tilannetta sen väliaikaisuudella ja pitää tilannetta tottumiskysymyksenä. Kaikesta huolimatta vanhempi nauttii lapsestaan. Jotkut vanhemmat näkevät lapsikeskeisiä vanhempia ympärillään, mutta kertovat itse toimivansa toisin. Vanhempi asettaa tällöin itsensä positioon toinen, joka on erillään hänen omasta vanhemmuuden diskurssistaan. Toiseuden kautta vanhempi prosessoi omaa vanhemmuuttaan.

Myöhäismoderni yhteiskunta vaatii kommunikaatiotaitoja ja kykyä luoda omaa identiteettiä. Vanhemmat pyrkivät luomaan lapselleen kasvuympäristön, jossa nämä voivat ja saavat puhua ja perustella omat kantansa ja tekemisensä. Lasta kuunnellaan ja hänen kanssaan neuvotellaan. Pahimmillaan lapsen tarpeille herkistynyt vanhempi neuvottelee lapsen kanssa pienimmistäkin arkipäivän tilanteista. (Korhonen 2002, 65–66, 69.) On mahdollista, että tällainen neuvotteleva kasvatustyyli voi uuvuttaa vanhempia, jos se tarkoittaa sitä, että kaikista valintatilanteista neuvotellaan lasten kanssa (Rönkä, Malinen, Sevón, Kinnunen, Poikonen & Lämsä 2009, 275). Lapsen vapaa tahto vähentää hänen perheriippuvuuttaan ja lisää autonomiaa suhteessa vanhempiin. Kun vanhempi ei saa olla auktoriteetti, vaan kaikesta neuvotellaan, on vanhemmuuden symbolinen merkitys muuttunut. Ajattelumalli tasavertaisuudesta lapsen kanssa pakottaa liialliseen demokratiaan, jolloin vanhemman suojeleva ja ohjaava ote hiipuu. (Poikolainen 2002, 115.) Tämä on tyypillistä lapsikeskeisessä ja sallivassa vanhemmuudessa.

Aikuisen vallan hämärtäminen johtaa helposti lapselle haitallisiin kontrollin keinoihin, kuten manipuloivaan vallankäyttöön. Sallivan vanhemmuuden lisäksi valta on vääristynyt autoritaarisessa vanhemmuudessa. Autoritaarisen ja samalla aikuislähtöisen vanhemmuuden elementtejä löytyy tutkimustulosten tavoitetietoisien

vanhemmuuden diskurssista. Siinä kasvatusta nähdään erityisesti tavoitteellisena toimintana. Sallivuuksia mutta myös autoritaarisuus olivat positiivisesti yhteydessä kaikkiin tarkasteltuihin stressimuuttujiin Perhe-elämän paletti -tutkimuksessa, johon osallistui 208 perhettä (Kivijärvi ym. 2009, 62). Mikäli vanhemmat katsoivat lapsen huonoa käytöstä läpi sormien (salliva) tai olivat erittäin ankaria ja joustamattomia arjen kasvatustilanteissa (autoritaarisuus), he kokivat väsymyksen tunnetta ja stressin kasaantuvan. Hyvistä aikomuksista huolimatta hyvien kasvatuseriaatteiden toteuttaminen ei aina onnistu. Vaikka vanhempana tietää, miten pitäisi toimia, ei aina pysty olemaan johdonmukainen ja toimimaan hyväksi katsomiensa periaatteiden mukaisesti (Kivijärvi ym. 2009, 65, 68). Väsyneenä, kiireisenä ja kiukkuisena saattaa tapahtua lipsumisia ja toisinaan myös hermojen menettämistä (Rönkä ym. 2009, 275).

Suomen lain mukaan lapsen huoltajan on turvattava lapsen kehitys ja hyvinvointi (Laki lapsen huollosta... 1983, 1 §). Myös lapsen oikeuksien sopimuksen 18. artiklassa on kirjattu, että vanhemmat vastaavat lapsen kasvatuksesta (UN 1989; ks. myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005). Jos vanhempi ja erityisesti äiti ohjaa lasta erittäin voimakkaasti, vaikkakin lapsen etua ajatellen, voidaan puhua tiikeriäideistä. Luon, Tamis-LeMondan ja Songin (2013, 853) mukaan kiinalaisvanhemmat harjoittavat lapsillaan toistuvammin työorientoitunutta, akateemista oppimistoimintaa ja ovat todennäköisemmin ohjaamassa lapsen oppimista kädestä pitäen kuin vertaisensa länsimaissa. Kiinalaisvanhemmilla on kovempi kontrolli ja kuri ja kasvatussuhteessa vähemmän lämpöä. He ovat autoritaarisempia vanhempia verrattuna länsimaisiin vanhempiin. (Luo ym. 2013, 853.)

Kemppaisen (2001, 149–150) väitöskirjatutkimuksessa vanhemman ehdottoman auktoriteetin sijaan oli löydetty vanhemman ja lapsen vuorovaikutukseen perustuvia rakentavia vaihtoehtoja, kuten keskustelu, perustelu ja selittäminen. Tällaisessa dialogisessa vanhemmuudessa vanhempi ja lapsi ovat tasavertaisia. Tämänkaltaisen ajattelu poikkeaa selvästi menneiden aikojen asenteista (Korhonen 2002, 61). Suomi on ratifioinut YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, jonka mukaan lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä (13. artikla), lasta on kuultava häntä itseään koskevista asioista (12. artikla) eikä hänen kunniaansa tai mainettaan saa halventaa (16. artikla).

(UN 1989.) Perustuslain (731/1999, 6§) mukaan “lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti” (ks. myös lastensuojelulaki 2007/417 20§). Aiempaan verrattuna kotikasvatus on demokraattisempaa (Korhonen 2002). Dialoginen vanhemmuus näkyi tutkimustuloksissa erityisesti kiintymyspuheessa. Siinä vanhemmuus on lapsilähtöistä ja kiintymyssuhde vanhemman sekä lapsen välillä turvallista. Vanhempi on läsnä ja haluaa suojella lasta. Dialogista vanhemmuutta voi kuvata myös käsitteellä psykologinen vanhemmuus. Molemmissa keskeistä on lämmin vuorovaikutus.

Vanhemmat eivät ehkä tiedä, miten käytännössä toimia lapsen oikeuksia korostavien periaatteiden pohjalta (Korhonen 2002, 61). Perinteet, hyväksi koetut elämänohjeet, eivät enää välttämättä toimi. Vanhemman täytyy itse selvittää, mitkä ohjeista toimivat ja mitkä eivät. Informaatiota siitä, mikä on hyvää ja mikä huonoa lapsen kehityksen kannalta, on vanhemmille jatkuvasti tarjolla lisää (Korhonen 2002, 65). Voi olla, että täsmentynyt tieto lapsen "normaalista kehityksestä" lisää vaatimuksia vastata kehittyvän lapsen tarpeisiin oikein. Kasvatus liitetään nykyisin lapsen kehityksen tukemiseen. Samalla vanhemmuuden odotetaan muuntuvan lapsen kehityksen mukana. Tällaista vanhemmuuden muutosta kuvasi tutkimusaineistossa prosessipuhe. Kiintymyspuheen lisäksi myös prosessipuheessa vanhemmuus on lapsilähtöistä ja vanhemmuus psykologista. Vanhempi on valmis toiminaan lapsen parhaaksi ja tarvittaessa muuttamaan toimintatapoja lapsessa ilmenevien ja hänelle hyväksi ajateltujen tarpeiden mukaisiksi. Kiintynyt vanhempi on lähellä lastaan ja osaa tulkita häntä.

Lapset eivät voi johtaa toimintaa; se on aikuisten tehtävä. On kuitenkin mahdollista ja tavoiteltavaa yhdistää aikuisjohtoisuutta lapsilähtöisyyteen, jossa painottuu lapsen mahdollisuudet omakohtaisten merkitysten luomiseen ja oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin (Kalliala 2008, 20). Tahkokallion (2001, 24) mukaan aikuisella on oikeus ja velvollisuus johtaa lapsia ja samanaikaisesti toimia lapsilähtöisesti. Kempaisen (2001) tutkimus tukee tätä. Sen mukaan vanhemmat eivät ihannoivapäästä kasvatusa. Värin (2004, 26) sanoin: “Ihanteena on, että lapsen oma kokemus dialogisesta kasvatussuhteesta, jossa häntä rakastetaan, arvostetaan ja kuunnellaan, sisäistyy hänen dialogiseksi asenteekseen kanssaihmissä, maailmaa ja

itseään kohtaan.” Hyvä tavoite vanhemmuudelle onkin tukea lasta kasvamaan itsenäiseksi yhteiskunnan jäseneksi, jolla on kyky toimia asianmukaisella tavalla muiden ihmisten kanssa (Lapsen hyvän kasvun... 2007, 13). Lapsen kannalta lapsen ja huoltajan välinen suhde, vanhemmuus, on keskeinen tekijä. Hyvä vanhemmuus edellyttää itsensä reflektointia (Jokinen 2005, 136), jossa keskeistä on kasvatustietoisuus (ks. alaluku 3.1.3), kasvatuksen tavoitteiden, keinojen ja tulosten (Hirsjärvi 1980, 19), koko kasvatustoiminnan tiedostaminen.

Vanhemmuus on lapsen ja vanhemman välinen elinikäinen suhde, josta ei voi sanoutua irti missään elämäntilanteessa (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 36). Se on lapsen kanssa elämistä, iloineen ja suruineen. Erään vanhemman sanoin vanhemmuus onkin “välillä tietenkin rankkaa, mutta myös hyvin palkitsevaa”.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Guba ja Lincoln ovat muokanneet kvantitatiivisen tutkimusperinteen luotettavuuden käsitteitä kvalitatiiviseen tutkimukseen paremmin sopiviksi (Tynjälä 1991, 390). Tarkastelen luotettavuutta ja eettisyyttä vastaavuuden (credibility), siirrettävyyden (transferability), tutkimustilanteen arvioinnin (dependability) ja vahvistettavuuden käsitteiden avulla (confirmability) (Guba & Lincoln 1988, 84).

Tutkija on vastuussa siitä, että tutkimus tuo tutkittavien äänen esiin mahdollisimman aidosti. Vastaavuudessa on kyse juuri siitä, miten hyvin tutkijan rakentamat rekonstruktiot vastaavat tutkittavien alkuperäisiä konstruktioita, heidän käsityksiään ilmiöstä (Guba & Lincoln 1988, 84). Rekonstruktio on siis tutkijan tutkittavasta ilmiöstä tekemä tulkinta, joka ei voi koskaan olla täysin tyhjentävä (Törrönen 2002, 29–30). Itse pyrin tutkimuksessani tulkitsemaan tutkittavieni viestejä mahdollisimman huolellisesti. Kirjoitelmat ovat aineistona kuitenkin ongelmallinen siinä mielessä, että en voinut pyytää tutkittavia tarkentamaan ilmauksiaan. Minulla ei ollut mahdollisuutta tarkentaa epäselviä tai niukkasanaisia ilmauksia. En silti joutunut jättämään yhtään kirjoitelmaa pois liian epäselvien ilmaisujen takia. Tutkimusprosessin aikana luin kirjoitelmia lukemattomia kertoja. Näin varmistin sen,

että tekemäni päätelmät vastaavat mahdollisimman hyvin tutkittavien alkuperäisiä konstruktioita. Tutkimukseni aihe on itselleni tärkeä ja mielenkiintoinen, mutta pyrin etäännyttämään itseni objektiivisen näkökulman mahdollistamiseksi ja mielestäni onnistuin siinä hyvin. Kirjoitelmien avulla tutkittavia näkemättä se saattoi olla helpompaa verrattuna esimerkiksi haastattelutilanteeseen. Voi olla, että olen sitä kuitenkin huomaamattani tehnyt. Onhan tutkijan näkökulma aina arvosidonnaista. Se on myös riippuvaista eletyn historian, kulttuurin ja myös kielen rajaamista näkökulmista.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tutkimustulokset pyritään yleistämään. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei ole tarvetta puhua yleistämisestä, vaan sen sijaan pohditaan tulosten siirrettävyyttä toiseen kontekstiin. Siirrettävyys riippuu siitä, miten samanlainen tutkittu ympäristö on verrattuna siihen ympäristöön, mihin tutkimustuloksia yritetään siirtää. (Tynjälä 1991, 390.) Olen raportissani kuvannut aineistoani ja tutkimuksen kulkua mahdollisimman tarkasti, jotta lukija voisi itse tehdä johtopäätöksiä tulosten sovellettavuudesta. Diskurssianalyysissä ei olla kiinnostuttu vastaajista ihmisinä, vaan enemmän heidän tuottamastaan puheesta tai tekstistä, joten en aineistonkeruuvaiheessa kysynyt vastaajista iän lisäksi muita taustatietoja. Oleellisinta on kuitenkin se, että kaikki vastaajat kuuluivat kohderyhmääni eli olivat vanhempia. Se jokaisesta kirjoituksesta oli löydettävissä.

Tutkijan on otettava luotettavuuden tarkastelussa huomioon myös ulkoiset vaihtelua aiheuttavat tekijät sekä tutkimuksesta ja ilmiöstä itsestään johtuvat tekijät. Tätä kutsutaan tutkimustilanteen arvioinniksi. (Tynjälä 1991, 391.) Olen tutkimusta raportoidessani pyrkinyt perustelujen avulla oikeuttamaan kaikki tekemäni ratkaisut ja tuomaan näkyviin ongelmakohdat. Olen myös esittänyt analyysiprosessin mahdollisimman tarkasti, jolloin sen etenemistä on helppo seurata. Näin lukija pystyy arvioimaan onnistumistani tutkimuksen suorittamisessa.

Tutkimuksen totuusarvo ja sovellettavuus pyritään varmistamaan erilaisin tekniikoin. Kyse on vahvistettavuudesta. (Tynjälä 1991, 392.) Vahvistettavuutta voidaan pohtia kysymyksellä, kuinka muut tutkimukset vahvistavat omia tuloksia. Täsmälleen omani kaltaista aiempaa suomalaista tai kansainvälistä tutkimusta en löytänyt, mutta olen pyrkinyt viittaamaan omaa tutkimustani lähellä oleviin tai samaan aihepiiriin

kuuluviin tutkimuksiin. Vanhemmuus on myös kulttuurinen ilmiö ja olenkin pyrkinyt tuomaan esiin myös siihen liittyvää vaihtelua.

Aineiston riittävyttä tarkastellaan saturaation käsitteen avulla. Tietty määrä aineistoa riittää tuomaan esiin kaiken, mitä tutkimuskohteesta on mahdollisuus saada esille. Kun aineistoa on kerätty tarpeeksi, lisäaineiston kerääminen ei tuo uutta tietoa ja aineiston peruslogiikka alkaa toistua. (Eskola & Suoranta 2008, 62–63.) Mielestäni oma aineistoni on riittävän kattava. Pystyin syvälliseen analyysiin hukkumatta valtavaan aineistomäärään. Mielestäni aineistoni laajuus on perusteltu.

Tutkimusjoukkoni voi olla melko valikoitunut. Kaikki ihmiset eivät vapaaehtoisesti vastaa kirjoitelmapyyntöön käytettävissä olevan ajan tai muiden resurssien puuttuessa. Kaikille kirjoittaminen ei myöskään ole luonteva ilmaisukeino. Tutkimuksissa saattaa myös olla ongelmana, että tutkittavat vastaavat ”oikeaksi” olettamansa vastauksen. Se ei välttämättä vastaa käytännön toimintaa. Myös tässä tutkimuksessa saattoi käydä näin. Toisaalta tässä tutkimuksessa kirjoitelmapyyntöissä olleet apukysymykset ohjasivat vastauksia. Se, että kirjoitelmat apukysymyksineen pyydettiin tutkimuskäyttöön, saattoi siis vaikuttaa vanhempien kirjoituksiin. Asiantuntija välittää tahtomattaankin paitsi omissa suorissa mielipiteissään, myös esimerkiksi sanavalinnoin ja keskustelunavauksin vanhemmille erilaisia odotuksia ja vaatimuksia siitä, millaisia heidän pitäisi vanhempina olla ja miten heidän tulisi eri kasvatustilanteissa toimia. Vastaaja saattaa silti kokea näin myös muilla aineistonkeruumenetelmillä toteutettuihin tutkimuksiin osallistuessaan.

Aineisto oli kokonaisuudessaan todella mielenkiintoinen. Kirjoitelmien perusteella vanhempien kanssa olisi saanut myös hyviä keskusteluja aiheesta. Tietyllä tapaa kirjoitetun tekstin analyysiä voisi myös verrata litteroidun haastatteluun analyysiin. Aineistonkeruutilanne on tietenkin erilainen tilanne. Nykyisen aineiston vahvuus on se, että jokainen kirjoitelma on erilainen. Voi olla, että tekstiä tuottaessaan vastaaja on kuitenkin varovainen ja harkitsee esimerkiksi sanavalintojaan tarkemmin. Yksi vastaajista ilmaisi miettineensä sanavalintaa käyttäessään lainausmerkkejä ja lisätessään sulkeiden sisään ”En keksinyt parempaa sanaa tähän”. Kirjoitetussa tekstissä kielenkäyttö on harkitumpaa verrattuna puhuttuun kieleen, jossa ilmaisut ovat usein värikkäitä. Avointen kysymysten kautta silti sain, kuten Patton (2002, 21)

asian ilmaisee, mahdollisuuden yrittää ymmärtää maailmaa niin kuin vastaaja sen näkee.

Laadullisessa tutkimuksessa tuodaan esiin tutkittavien erilaisia näkemyksiä ja on ensiarvoisen tärkeää, että tutkittavien henkilöllisyys pysyy salassa. Se, etten ollut aineistonkeruutilanteessa itse läsnä, lisäsi tutkittavien anonymiteettiä ja antoi vanhemmille mahdollisuuden kertoa ajatuksistaan avoimesti. Tarve vastata kysymyksiin ”oikein” ei ollut ehkä niin suuri kuin kasvokkain käydyssä haastattelutilanteessa. Ovathan vanhemmuus ja sen kokeminen hyvin henkilökohtaisia asioita. Myös se, että tutkittavat palauttivat kirjoitelmansa suljetussa kirjekuoressa, lisäsi heidän anonymiteettiään. Kukaan muu kuin minä, ei lue aineistoa ja tutkimukseni valmistuttua hävitän kirjoitelmat. Se, ettei tutkimuksessa kysytty iän lisäksi muita taustatietoja, on vastaajien kannalta hyvä asia. Mitä vähemmän taustatietoja kysytään, sitä anonyymimpi olo vastaajalle jää. Jotkut vastaajista tunsivat minut, mikä saattoi myös vaikuttaa vastauksiin tai vastaushalukkuuteen. Kuitenkin yksi vanhempi totesi, että ”uskalsin siihen nojaten ’avautua’ enemmän”.

Tutkimusprosessi oli kokonaisuudessaan mielenkiintoinen. Ihmisen käyttämä kieli ja vuorovaikutus ovat todellisuuden olennaisia osia ja niiden tutkiminen on tärkeää ja myös haastava tehtävä (Jokinen 2002, 38). Kaiken kaikkiaan koen toteuttaneeni koko tutkimusprosessin luotettavasti ja eettisesti hyväksyttävillä keinoin.

6.3 Tutkimustulosten soveltaminen ja hyödyntäminen sekä jatkotutkimushaasteita

Diskurssianalyttisissä tutkimuksissa tutkimustehtävänä ei ole todellisuuden paljastaminen tai sen oikeaksi osoittaminen, vaan tavoitteena on uusien näkökulmien ja tulkintojen tuottaminen tarkasteltavasta kohteesta (Böök 2001, 129). Tutkimuksestani saa eväitä kasvatuskumppanuuteen varhaiskasvatus- ja muussa vanhempien ja perheiden kanssa tehtävässä työssä. Tutkimuksen kautta saa tietoa, millaisia vanhempia he itse asiassa asiakkaina kohtavat. Analyysin pohjalta

muodostettu jako erilaisiin vanhemmuuden diskursseihin ja subjektipositioihin avaa vanhempien joukon sisältävän monenlaisia vanhempia. Tieto auttaa varhaiskasvatuksen ammattilaista tukemaan paremmin vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Myös vastaajat saattoivat itse saada omakohtaista hyötyä osallistuessaan tutkimukseeni. Vanhempana tulee jostakin, on tällä hetkellä jotakin ja suuntaa kohti tulevaisuutta. Kaikki nämä vaikuttavat toisiinsa. Vanhemmuus on siis ollut jotakin ennen kirjoituspyyntöä ja jatkuu jonkinlaisena sen jälkeen. Kyseessä on prosessi, johon kirjoitelma saattoi vaikuttaa. Itsestään kertominen on itsensä uudelleen näkemistä ja tuottamista. Kertominen ei olekaan vain jonkin valmiin tunnustamista, vaan yhtä lailla etsimistä ja uuden luomista. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 220.) Eräs vastaajista oli tästä kiitollinen. “Oli mukava hetkeksi pysähtyä ja pohtia asioita, jotka arjen myllerryksessä jäävät itseltäkin huomaamatta.”

Tulosluvussa esitellyt diskurssit ja positiot ovat minun analyysini tuloksia. Diskurssit voisivat myös olla erilaisia. Ne ovat siis myös muutettavissa. (Hammersley 2003, 758.) Jonkun muun tekemänä aineistosta olisikin ollut mahdollisesti nostettavissa muita puhetapoja. Jatkossa uutta tutkimusta voisi tehdä samasta aineistosta myös niin, että keskittyisi tarkemmin yhteen tai muutamaan diskurssiin ja subjektipositioon. Uudenlaista tutkimusta voisi tehdä hymiöiden käytöstä. Omassa tutkimusaineistossani hymiöitä oli seitsemän. Olisi mielenkiintoista tutkia, millaisissa yhteyksissä hymiöitä käytetään ja analysoida, mitä niitä käyttämällä halutaan viestiä. Hymiöt ovat vahvasti osa nykyaikaista viestintää.

LÄHTEET

- Abelson, R. P. 1979. Differences between belief and knowledge systems. *Cognitive Science* 3 (4), 355–366.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E. & Wall, S. 1978. Patterns of attachment. A psychological study of the strange situation. Hillsdale, N. J.: Lawrence Erlbaum Associates.
- Airaksinen, T. 1994. Arvojen yhteiskunta. Erään taistelun kuvaus. Helsinki: WSOY.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Neljäs, uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Alexander, M. J. & Higgins, E. T. 1993. Emotional Trade-Offs of Becoming a Parent: How Social Roles Influence Self-Discrepancy Effects. *Journal of Personality & Social Psychology* 65 (6), 1259–1269.
- Aunola, K. 2005. Kasvatus ja vanhemmuus: Tutkimuksen traditiot ja haasteet. *Psykologia* 40 (5), 356–369.
- Barber, B. K. 1996. Parental psychological control: Revisiting a Neglected Construct. *Child development* 67 (6), 3296–3319.
- Bardy, M. 2009. Hyvinvoinnin ulottuvuudet – perheen ja yhteiskunnan suhteissa. Teoksessa J. Lammi-Taskula, S. Karvonen & S. Ahlström (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009*. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 226–242.
- Baumrind, D. 1966. Effects of authoritative parental control on child behaviour. *Child Development* 37 (4), 887–907.
- Böök, M. 2001. Vanhemmuus ja vanhemmuuden diskurssit työttömyystilanteessa. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 182. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Böök, M. & Perälä-Littunen, S. 2010. Vastuullisen vanhemman velvoitteet. *Kasvatus* 41 (1), 41–52.
- Cheek, J. 2004. At the margins? Discourse analysis and qualitative research. *Qualitative Health Research* 14 (8), 1140–1150.
- Collins, W. A., Maccoby, E. E., Steinberg, L., Hetherington, E. M. & Bornstein, M. C. 2000. Contemporary research on parenting. The case for nature and nurture. *American Psychologist* 55 (2), 218–232.

- Daly, K. 2003. Family theory versus the theories families live by. *Journal of Marriage and Family* 65 (4), 771–784.
- Darling, N. & Steinberg, L. 1993. Parenting Style as Context. An Integrative Model. *Psychological Bulletin* 113 (3), 487–496.
- Delmore-Ko, P., Pancer, S. M., Hunsberger, B. & Pratt, M. 2000. Becoming a parent: The relation between prenatal expectations and postnatal experience. *Journal of Family Psychology* 14 (4), 625–640.
- Don, B. P., Biehle, S. N. & Mickelson, K. D. 2013. Feeling like part of a team: Perceived parenting agreement among first-time parents. *Journal of Social & Personal Relationships* 30 (8), 1121–1137.
- Dowling, M. 2001. *Young Children's Personal, Social and Emotional Development*. Kalifornia: Sage.
- van Egeren, L. A. & Hawkins, D. P. 2004. Coming to terms with coparenting: Implications of definition and measurement. *Journal of Adult Development* 11 (3), 165–178.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 8. painos. Tampere: Vastapaino.
- Feinberg, M. E. 2002. Coparenting and the transition to parenthood: A framework for prevention. *Clinical Child and Family Psychology Review* 5 (3), 173–195.
- Gerhardt, S. 2007. *Rakkaus ratkaisee. Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys aivojen kehitykselle*. Suom. M. Kivirauma. Helsinki: Edita.
- Gerris, J. 1994. Perhearvot vanhempien silmin: perhe-elämän ja lastenkasvatuksen arvoperustaiset mallit. Teoksessa J. Virkki (toim.) *Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin*. Juva: WSOY, 144–162.
- Guba, E. G. & Lincoln, Y. S. 1988. Naturalistic and rationalistic enquiry. Teoksessa J. P. Keeves (toim.) *Educational research, methodology and measurement: an international handbook*. Oxford: Pergamon, 81–85.
- Hall, S. 2008. *Raising Kids in the 21st Century. The Science of Psychological Health for Children*. Wiley-Blackwell: West Sussex.
- Hammersley, M. 2003. Conversation analysis and discourse analysis: methods or paradigms? *Discourse & Society* 14 (6), 751–781.

- Hirsjärvi, S. 1980. Kasvatustietoisuus ja kasvatuskäsitykset. Teoreettinen tarkastelu. Tutkimusraportteja 88. Kasvatustieteen laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hirsjärvi, S. 1981. Aspects of consciousness in child rearing. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 43. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Hirsjärvi, S. & Huttunen, J. 1995. Johdatus kasvatustieteeseen. Porvoo: WSOY.
- Hirsjärvi, S. & Perälä-Littunen, S. 2001. Parental beliefs and their role in child-rearing. *European Journal of Psychology of Education* 16 (1), 87–116.
- Holden, G. W. & Miller, P. C. 1999. Enduring and different. A meta-analysis of the similarity in parents' child rearing. *Psychological Bulletin* 125 (2), 223–254.
- Hujala, E., Puroila, A.-M., Parrila-Haapakoski, S. & Nivala, V. 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. *Varhaiskasvatus* 90 Oy. Jyväskylä: Gummerus.
- Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Huttunen, J. & Hämäläinen J. 1993. Vanhempien kasvattajaominaisuuksista ja isätyypeistä. Teoksessa M. Ojala (toim.) *Suomalaista varhaiskasvatustutkimusta*. Lastensuojelun keskusliitto. Julkaisuja 91. Mikkeli: Länsi-Savo Oy.
- Hämäläinen, J. 1987. Vanhempainkasvatus. Lähtökohtia, suuntauksia, kehittämisenäkymiä. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Isätoimikunnan mietintö. 1999. Komiteamietintö 1999: 1. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Helsinki: Edita.
- Jallinoja, R. 2006. Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä. Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, A. 2002. Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. 2. painos. Tampere: Vastapaino, 37–53.
- Jokinen, A. & Juhila, K. 2002. Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. 2. painos. Tampere: Vastapaino, 54–97.
- Jokinen, E. 1996. Väsynyt äiti. Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä. Tampere: Gaudeamus.
- Jokinen, E. 2005. Aikuisten arki. Helsinki: Gaudeamus.

- Kalliala, M. 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus.
- Karvonen, S., Moisio, P. & Simpura, J. 2009. Suomalaisten hyvinvointi ja elinolot 2000-luvulla. Teoksessa J. Lammi-Taskula, S. Karvonen & S. Ahlström (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 20–35.
- Kekkonen, M. 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoidon diskursiivisilla näyttämöillä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kelhä, M. 2009. Vääränikäisiä äitejä? Ikä ja äitiyden yhteiskunnalliset ehdot. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 223. Helsingin yliopisto. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kempainen, J. 2001. Kotikasvatus kolmessa sukupolvessa. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 190. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Ketonen, O. 1989. Tarvitaanko kasvatusarvoja? Teoksessa P. Lahti & M. Keinonen (toim.) Minne koulu on menossa. Suomen mielenterveysseuran julkaisuja. Helsinki: Tammi, 38–44.
- Kinnunen, U. & Mauno, S. 2002. Työ ja perhe-elämä vanhempien ja lasten näkökulmasta. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 99–118.
- Kivijärvi, S., Rönkä, A. & Hyväluoma, J. 2009. Vanhemmuus arjessa: neuvottelua, hässäköitä ja hassuttelua. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 47–68.
- Korhonen, M. 2002. Aina oli joku kotona. Teoksessa L. Kolbe & K. Järvinen (toim.) Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä. Helsinki: Tammi, 53–74.
- Kwon, K-A., Han, S., Jeon, H-J. & Bingham, G. E. 2013. Mothers' and fathers' parenting challenges, strategies, and resources in toddlerhood. *Early Child Development and Care* 183 (3–4), 415–429.
- Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja.

- Lahikainen, A. R. 2011. Minuuden sosiaalinen rakentuminen. Teoksessa E. Suoninen, A. M. Pirttilä-Backman, A. R. Lahikainen & M. Ahokas (toim.) Arjen sosiaalipsykologia. Helsinki: WSOYpro, 89–140.
- Lainiala, L. 2010. Perhepolitiikan uudet tuulet – perheen paluu. Perhebarometri 2010. Katsauksia E39. Helsinki: Väestöliitto.
- Lapsen hyvän kasvun ja kehityksen riski- ja suojaavien tekijöiden tunnistaminen. 2007. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.
- Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. 2004. Opas työntekijöille. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004: 14. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Lastensuojelulaki 2007. 417/13.4.2007.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983. 361/8.4.1983.
- Leinonen, J. 2004. Vanhemmuus lapsen kasvuympäristön osana. *Psykologia* 39 (3), 176–195.
- Lightfoot, C. & Valsiner, J. 1992. Parental belief systems under the influence: Social guidance of the construction of personal cultures. Teoksessa I. E. Siegel, A. V. McGillicuddy-DeLisi & J. J. Goodnow (toim.) *Parental Belief Systems. The Psychological Consequences for Children*. 2. painos. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 393–414.
- Liikanen, M. 2004. Vapaa-aika – työn vastakohta, harrastuksia vai vapautta? *Hyvinvointikatsaus* 2. Helsinki: Tilastokeskus.
- Luo, R., Tamis-LeMonda, C. S. & Song, L. 2013. Chinese parents' goals and practices in early childhood. *Early Childhood Research Quarterly* 28 (4), 843–857.
- May, K. A. 1982. Factors Contributing to First-Time Fathers' Readiness for Fatherhood: An Exploratory Study. *Family Relations* 31 (3), 353–361.
- Maccoby, E. E. & Martin, J. A. 1983. Socialization in the context of family: Parent child interaction. Teoksessa E. M. Hetherington (toim.) *Handbook of child psychology. Volume 4. Socialization, personality, and social development*. 4. painos. New York: Wiley, 1–101.
- Main, M. & Salomon, J. 1986. Discovery of a new, insecure-disorganized/disoriented attachment pattern. Teoksessa T. B. Brazelton & M. Yogman (toim.) *Affective development in infancy*. Norwood, N. J.: Ablex, 95–124.

- Margolin, G., Gordis, E. B., & John, R. S. 2001. Coparenting: A link between marital conflict and parenting in two-parent families. *Journal of Family Psychology* 15 (1), 3–21.
- Metsäpelto, R.-L. & Pulkkinen, L. 2004. Vanhempien kasvatustyyli ja psykososiaalinen toimintakyky. *Psykologia* 39 (3), 212–221.
- Miettinen, A. & Rotkirch, A. 2008. Milloin on lapsen aika? Lapsenhankinnan toiveet ja esteet. *Perhebarometri 2008. Katsauksia E34*. Helsinki: Väestöliitto.
- Mykkänen, J. 2010. Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 382. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Mykkänen, J., Hirsjärvi, S. & Laurinen, L. 2001. Poikien, isien ja isoisien uskomuksia kasvatuksesta. *Kasvatus* 32 (4), 382–391.
- Nieminen, T. 2009. Gender Equality Barometer. Publications of the Ministry of Social Affairs and Health 2009: 2. Helsinki: Ministry of Social Affairs and Health.
- Paajanen, P. 2007. Mikä on minun perheeni? Suomalaisten käsityksiä perheestä vuosilta 2007 ja 1997. *Perhebarometri 2007. Katsauksia E30*. Helsinki: Väestöliitto.
- Pancer, S. M., Pratt, M., Hunsberger, B. & Gallant, M. 2000. Thinking Ahead: Complexity of Expectations and the Transition to Parenthood. *Journal of Personality* 68 (2), 253–280.
- Patton, M. Q. 2002. *Qualitative Research & Evaluation Methods*. 3. painos. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Perustuslaki 1999. 731/1999.
- Perälä, M-L., Salonen, A., Halme, N. & Nykänen, S. 2011. Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. *Raportti 36/2011*. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Perälä-Littunen, S. 2004. Cultural images of a good mother and a good father in three generations. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 239. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Piotrowski, J. T., Lapierre, M. A. & Linebarger, D. L. 2013. Investigating Correlates of Self-Regulation in Early Childhood with a Representative Sample of

- English-Speaking American Families. *Journal of Child and Family Studies* 22 (3), 423–436.
- Poikolainen, J. 2002. Kasvatustietoisuuden ulottuvuuksia. Vanhempien käsityksiä kasvatuksesta ja vanhemmuudesta. *Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia* 182. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Potter, J. & Wetherell, M. 1987. *Discourse and social psychology. Beyond attitudes and behaviour*. London: Sage.
- Potter, J. & Wetherell, M. 1994. Analysing discourse. Teoksessa A. Bryman & R. G. Burgess (toim.) *Analyzing qualitative data*. London: Routledge, 47–66.
- Pulkkinen, L. 1996. *Lapsesta aikuiseksi*. Helsinki: WSOY.
- Puolimatka, T. 2010. *Kasvatuksen mahdollisuudet ja rajat. Minuuden rakentamisen filosofia. 2. uudistettu painos*. Helsinki: Kariston kirjapaino.
- Repo, K. 2009. *Lapsiperheiden arki. Näkökulmina raha, työ ja lastenhoito*. Acta Universitatis Tamperensis 1479. Tampere: Tampere University Press.
- Russell, C. S. 1974. Transition to Parenthood: Problems and Gratifications. *Journal of Marriage and the Family* 36 (2), 294–301.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino.
- Rönkä, A., Malinen, K., Sevón, E., Kinnunen, U., Poikonen, P.-L. & Lämsä, T. 2009. Arki elämänaalueiden leikkauspisteessä: johtopäätökset ja ehdotuksia perheiden arjen tukemiseksi. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS-kustannus, 273–295.
- Rönkä, A. & Korvela, P. 2009. Everyday family life. Dimensions, approaches and current challenges. *Journal of Family Theory and Review* 1 (2), 87–102.
- Sinkkonen, J. 2004. Kiintymyssuhdeteoria – tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. *Duodecim*, 120 (15), 1866–1873.
- Stakes. 2007. *Suomalainen lapsi 2007. Väestö 2007. 2. korjattu painos*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Suoninen, E. 2002. Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä. 2. painos*. Tampere: Vastapaino, 17–36.

- Summers, J. A., Boller, K., Schiffman, R. F. & Raikes, H. H. 2006. The meaning of 'good fatherhood': Low-income fathers' social constructions of their roles. *Parenting: Science and Practice* 6 (2–3), 145–165.
- Tahkokallio, L. 2001. Lapsikeskeisyyden ja lapsilähtöisyyden monet tulkinnat. Teoksessa S. Karppinen, A. Puurula & I. Ruokonen (toim.) *Elämysten alkupolulla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen*. 2. painos. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab, 21–26.
- Tilastokeskus. 2011. Ajankäyttötutkimus 2009. Ajankäytön muutokset 2000-luvulla. Suomen virallinen tilasto. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/akay/2009/05/akay_2009_05_2011-12-15_tie_001_fi.html Viitattu 4.12.2013
- Tynjälä, P. 1991. Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. *Kasvatus* 22 (5–6), 387–398.
- Törmä, S. 1996. Kasvun mahdollisuus. Kasvuprosessin ja kasvatuksen eettisten perusteiden tarkastelua George Meadin ja John Dewey'n ajattelun avulla. *Acta Universitatis Tamperensis. Ser. A, vol. 496*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Törrönen, J. 2002. Tieteellisen tekstin rakenne. Teoksessa M. Kinnunen & O. Löytty (toim.) *Tieteellinen kirjoittaminen*. Tampere: Vastapaino, 29–49.
- UN. 1989. Convention on the Rights of the Child.
- Vaarama, M., Moisio, P. & Karvonen, S. 2010. Hyvinvointipolitiikka 2010-luvulla. Teoksessa M. Vaarama, P. Moisio & S. Karvonen (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2010*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 278–286.
- Valkonen, L. 2006. Millainen on hyvä äiti tai isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 286. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Oppaita 56. Helsinki: Stakes.
- Viheriälä, L. & Rutanen, M. 2010. Lapsen psyykkisen trauman hoito. *Duodecim* 126 (22), 2671–2677.
- Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä. 2013. Vanhemmuuden roolikartta. <http://www.vslk.fi/index.php?id=19> Viitattu 6.8.2014
- Vuori, J. 2001. Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa. Tampere: Tampereen yliopisto.

- Värri, V-M. 2004. Hyvä kasvatus – kasvatus hyvään. Dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu esityisesti vanhemmuuden näkökulmasta. 5. painos. Tampere: Tampere University Press.
- Varjonen, S. 2011. Äidin hoiva, jaettu vanhemmuus – ja vapaus valita. Perhevapaiden uudistamisen argumentointi 1970-luvulta 2000-luvulle. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 118. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

LIITE 1

Hei!

Osana varhaiskasvatustieteen maisteriopintojani teen pro gradu -tutkielman, jonka aiheena on vanhemmuus. Haluaisin sinun osallistuvan siihen kirjoitelmalla. Olen kiinnostunut sinun ajatuksistasi ja tuntemuksistasi vanhempana olemisesta. Kirjoituksesi saa olla vapaamuotoinen ja sen pituinen kuin sinulle on luontevaa. Alla on apukysymyksiä aiheeseen liittyen. Palauta kirjoitelmasi oheiseen kirjekuoreen suljettuna mahdollisimman pian, mutta viimeistään heinäkuun loppuun mennessä. Voit myös kirjoittaa tietokoneella, jos se on sinulle luontevampaa. Tällöin voit palauttaa kirjoituksesi myös sähköpostilla. Jos sinulla on kysyttävää tai kommentoitavaa, ota yhteyttä! Vastaukset tulen käsittelemään luottamuksellisesti ja nimettöminä ja tutkielman valmistuttua hävitän kirjoitelmat.

Mitä äitinä/isänä oleminen sinulle merkitsee?

Mitkä ovat tärkeimmät kasvatuseriaatteesi, joita haluat toteuttaa lapsesi/lastesi kasvatuksessa?

Millaiset asiat ovat vaikuttaneet omaan tapaan kasvatetta?

Millaiset asiat tuottavat sinulle eniten iloa vanhempana olemisessa?

Millaiset asiat aiheuttavat sinulle eniten epävarmuutta ja huolta vanhempana olemisessa?

Ikäsi?

Kiitos paljon osallistumisestasi!! :)

Elina Mikkola

*****@*****.com

0**_*****